

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра міжнародних економічних відносин

«Допущено до захисту»
Зав. кафедрою МЕВ
д.е.н., професор

_____ Іван МИЦЕНКО
« ____ » _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої
освіти

на тему
«ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ДИСБАЛАНСІВ
НА ТРАНСФОРМАЦІЮ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»

Виконав здобувач вищої освіти
2 курсу, групи МЕВ-23м
ОПП «Міжнародна економіка
та бізнес»

спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»

Павловський Богдан Віталійович
« ____ » _____ 2024 р.

Керівник роботи
к.е.н., доцент

_____ Дар'я НАСИПАЙКО
« ____ » _____ 2024 р.

Рецензент _____
_____

АНОТАЦІЯ

Павловський Б.В. Вплив глобальних дисбалансів на трансформацію міграційних процесів. – Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка та бізнес». – Центральноукраїнський національний технічний університет Міністерства освіти і науки України. – Кропивницький, 2024.

В першому розділі розкривається сутність та основні аспекти розвитку глобалізаційних процесів у сучасному світі. Досліджено позитивні та негативні наслідки глобалізації. Розглянуто сутність та класифікації міграцій. В другому розділі здійснено аналіз розвитку світових міграційних процесів. Проаналізовано міграційні процеси в Європі. Проведено оцінку міграційних процесів в Україні. В третьому розділі встановлено переваги технологій та інновацій у здійсненні міграційних процесів, а також наведено напрями удосконалення міжнародних механізмів регулювання міграції.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, види міграції, регулювання міграції, глобалізація, глобалізаційні процеси, міжнародні економічні відносини, технології, технологічний прогрес, інновації.

ABSTRACT

Pavlovsky B.V. The impact of global imbalances on the transformation of migration processes. – Qualification thesis for the second (master's) level of higher education in the specialty 292 "International Economic Relations" of the educational and professional program "International economy and business." – Central Ukrainian National Technical University, of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kropyvnytskyi, 2024.

The first chapter reveals the essence and main aspects of the development of globalization processes in the modern world. The positive and negative consequences of globalization are studied. The essence and classifications of migrations are considered. In the second chapter, an analysis of the development of world migration processes was carried out. Migration processes in Europe are analyzed. An assessment of migration processes in Ukraine was carried out. In the third chapter, the advantages of technologies and innovations in the implementation of migration processes are established, as well as directions for improvement of international migration regulation mechanisms are given.

Key words: migration, migration processes, types of migration, migration regulation, globalization, globalization processes, international economic relations, technologies, technological progress, innovations.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ.....	10
1.1. Сутність та основні аспекти розвитку глобалізаційних процесів у сучасному світі.....	10
1.2. Позитивні та негативні наслідки глобалізації.....	20
1.3. Визначення та класифікації міграцій.....	27
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	35
2.1. Глобалізація світових міграційних процесів як характерна риса міжнародних економічних відносин.....	35
2.2. Аналіз міграційних процесів в Європі.....	43
2.3. Міграційні процеси в Україні.....	50
Висновки до розділу 2.....	58
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	60
3.1. Роль технологій та інновацій у здійсненні міграційних процесів.....	60
3.2. Удосконалення міжнародних механізмів регулювання міграції.....	65
Висновки до розділу 3.....	70
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток світового господарства характеризується динамічним проникненням і поглибленням інтеграції його учасників і структурних елементів. Зростання ролі зовнішніх факторів у розвитку націй і створення транснаціонального капіталу як процес міжнародної інтеграції визначають новий глобальний етап інтернаціоналізації економічного життя. Основним джерелом впливу, що дозволяє структурним елементам суспільства піднятися до рівня держави та взаємодіяти з нею, є вихід суспільства на міжнародну арену та залучення на його бік глобальних сил. Глобалізація проявляється у збільшенні транскордонної економічної діяльності, але її вплив на глобальний розподіл доходу – неоднозначний.

Глобалізація є одним із найважливіших процесів сучасного світу, що суттєво впливає на економічні, політичні, соціальні та культурні аспекти суспільного життя. Вона означає зближення країн та народів, інтеграцію економік та культур, посилення взаємозалежності між різними частинами світу. Глобалізаційні процеси зумовлюють швидку трансформацію економічних та соціальних систем, сприяють розвитку технологій і міжнародного співробітництва.

У сучасному глобалізованому світі люди постійно перебувають у русі. Міграція руйнує традиційні кордони між культурами, етнічними групами та мовами та сприяє розмаїттю та культурному та економічному багатству. Багато хто сприймає міграцію як виклик або навіть загрозу.

Міграція – така ж стара, як і саме людство. Протягом історії люди мігрували в пошуках кращого життя, щоб втекти від конфліктів або в пошуках безпеки, або просто знайти нові можливості.

Враховуючи вищесказане, дослідження міграційних процесів у економіці України є актуальним.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження впливу глобальних дисбалансів на трансформацію міграційних процесів та окреслення перспектив розвитку міграційних процесів.

Виходячи з поставленої мети в роботі були вирішені наступні **завдання**:

- вивчити основні аспекти розвитку глобалізаційних процесів у сучасному світі;
- розглянути позитивні та негативні наслідки глобалізації;
- дослідити економічну суть міграції, їх класифікацію та характерні особливості;
- розкрити особливості розвитку світових міграційних процесів;
- здійснити аналіз міграційних процесів в Європі;
- охарактеризувати міграційні процеси в Україні;
- встановити переваги технологій та інновацій у здійсненні міграційних процесів;
- запропонувати напрями удосконалення міжнародних механізмів регулювання міграції.

Об'єктом дослідження обрано міграційні процеси.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти впливу глобальних дисбалансів на трансформацію міграційних процесів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети кваліфікаційної роботи застосовувалася система загальнонаукових методів дослідження, зокрема: діалектичний метод пізнання – для характеристики сутності міграції, а також систематизації, аналізу та пояснень результатів наукового пошуку теоретичних напрацювань; історико-правовий метод наукового пізнання – для аналізу міграції в контексті її розвитку; метод системності та порівняльно-правовий метод наукового вивчення, історичний, логічний, соціологічний, статистичний, за допомогою котрих обґрунтовано міграційні процеси.

Результати, отримані в ході написання кваліфікаційної роботи, полягають в оцінці, порівнянні, аналізі міграційних процесів. **Теоретична значимість отриманих результатів** полягає у наступному:

- проаналізовано останні події в міграційних процесах в світі, ЄС та Україні зокрема;

- розглянуто перспективи розвитку міграційних процесів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що цей матеріал може бути використаний державою при вирішенні питань регулювання міграції. Результати проведеного дослідження можуть знайти застосування в процесі викладання курсу «Міжнародні економічні відносини» і пов'язаних економічних дисциплін, а також при підготовці навчальних та навчально-методичних матеріалів.

Апробація результатів дослідження та їх публікація. Результати дослідження оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції «Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем» (м. Кропивницький, ЦНТУ), висвітлені в тезах доповіді.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

В першому розділі «Теоретичні основи дослідження глобалізації та її соціально-економічний вплив» розкрито сутність та основні аспекти розвитку глобалізаційних процесів у сучасному світі. Визначено події сучасної історії, які спричинили зростання глобалізації. Окреслено головні ознаки та фактори розвитку глобалізаційних процесів. Розглянуто позитивні та негативні наслідки глобалізації. Відмічено, що глобалізація сприяє економічному зростанню, розвитку технологій та підвищенню добробуту населення. Попри очевидні переваги, окреслено низку проблем, якими глобалізація супроводжується. Наведено визначення та класифікації міграцій за різними критеріями.

В другому розділі «Міграційні процеси в умовах глобалізації» досліджено розвиток глобалізаційних процесів та міграцій як характерних рис міжнародних економічних відносин. Проаналізовано динаміку кількості міжнародних мігрантів у всьому світі за останні 30 років, в тому числі в розрізі країн за рівнем доходу, за статтю. Здійснено порівняння окремих показників зі звітів

про світову міграцію за 2000 та 2024 роки. Проаналізовано міграційні процеси в Європі. Досліджено вплив пандемії COVID-19 на міграційні процеси. Наведено динаміку змін чисельності населення Європейського Союзу. Здійснено аналіз міграційних процесів в Україні за останні двадцять років, а саме міграційного руху населення, чисельності населення по регіонах. Окреслено вплив війни на міграційні процеси в Україні.

В третьому розділі «Перспективи розвитку міграційних процесів» підкреслено важливу роль технологій та інновацій у здійсненні міграційних процесів. Визначено шляхи вдосконалення міжнародних механізмів регулювання міграції.

Обсяг роботи. Робота викладена на 85 сторінках, її положення проілюстровані 6 таблицями та 7 рисунками. Список використаних джерел налічує 88 найменувань і викладений на 10 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ

1.1. Сутність та основні аспекти розвитку глобалізаційних процесів у сучасному світі

Глобалізація — це процес інтеграції національних економік, культур, політичних систем і суспільств у єдину світову систему. Цей процес охоплює різні аспекти життя: економіку, політику, культуру, інформаційні технології та екологію. Сучасна глобалізація характеризується швидким розвитком інформаційних технологій, міжнародних фінансових ринків, посиленням ролі транснаціональних корпорацій (ТНК) та організацій, таких як Світова організація торгівлі (СОТ) та Міжнародний валютний фонд (МВФ).

Сказати, що глобалізація розпочалася, коли перші люди почали подорожувати, не є помилкою. Але так само точно буде стверджувати, що нещодавні технологічні досягнення прискорили темпи глобального взаємозв'язку з небаченою раніше швидкістю. Завдяки сучасним технологіям підприємства можуть створювати розподілену робочу силу по всьому світу. Ті самі технології та політичні та економічні відносини полегшили глобальну експансію. Навіть якщо компанія залишається на місцевому ринку, можливість постачати продукцію з економічно ефективніших країн може збільшити або порушити довгостроковий потік доходу [18].

Можна визначити кілька подій сучасної історії, які спричинили зростання глобалізації:

- 1945: Закінчення Другої світової війни та створення Організації Об'єднаних Націй (ООН), МВФ і Світового банку, що значно посилило політичні та економічні зв'язки в усьому світі;

- 1947: Створення ГАТТ (Генеральної угоди з тарифів і торгівлі) поклало початок зростанню угод про вільну та низькотарифну торгівлю в усьому світі;

- 1950–1960: Економічний бум післявоєнного періоду - зростання міжнародної торгівлі та економічного співробітництва, розвиток технологій виробництва та транспорту;

- 1950–1970: Деколонізація – утворення нових незалежних держав, інтеграція їх у світову економіку; активізація торгівлі між країнами Глобального Півдня;

- 1950–1990: Створення регіональних економічних блоків – Європейське економічне співтовариство (пізніше ЄС), НАФТА (Північноамериканська угода про вільну торгівлю), АСЕАН та інші подібні союзи;

- 1980–2000: Створення Всесвітньої павутини різко прискорило швидкість і полегшило спілкування в різних країнах для окремих осіб і компаній; глобалізація фінансових ринків; розвиток логістики – контейнеризація, авіаперевезення;

- 1991: Розпад Радянського Союзу, закінчення «холодної війни» та посилення глобальних економічних зв'язків; інтеграція країн Східної Європи та Центральної Азії у світову економіку;

- 1995: Створення СОТ як продовження ГАТТ створило потужний об'єднаний орган для регулювання торгівлі в усьому світі;

- 1990–сьогодення: Розвиток міжнародних корпорацій як двигунів глобальної торгівлі та інвестицій, зростання світового аутсорсингу;

- 2000–сьогодення: Боротьба зі зміною клімату; глобальні угоди (Київський протокол, Паризька угода); кризи та їх глобальний вплив (фінансова криза 2008 року, пандемія COVID-19); взаємозалежність у галузі безпеки, науки, культури.

Термін «глобалізація» з'явився в перші післявоєнні роки та утворився від дієслова «глобалізувати», його існування як самостійного поняття було відзначено в 1950-х роках [6].

В 1960-х роках було представлено модель розвитку як модернізації. У рамках цієї моделі виник поділ на розвинуті країни та країни, що розвиваються, а також припущення про необхідність розвитку країн «третього світу» за

рахунок впровадження та розповсюдження інституцій модернізації. Одним з найважливіших прихильників цих теорій був А. Франк. Саме з цих теорій виникли сучасні теорії глобалізації, які розглядають глобалізацію як всесвітнє поширення сучасних західних інституцій і таким чином ототожнюють глобалізацію з вестернізацією [4, с. 414].

Було б неправильно говорити, що поняття «глобалізація» замінило термін «інтернаціоналізація», оскільки вони відображають якісно різні явища. «Глобалізація» витіснила інші поняття, а саме: «європеїзацію» та «вестернізацію», які раніше вважалися характерними елементами модерної доби. Вестернізація завжди розглядалася як всесвітнє поширення економічних практик і соціальних порядків, сформованих переважно в Європі. Це поняття в останній третині 20 ст. ідентифікували Ф. Дарлінг, Т. фон Лауе та С. Латуш [7].

У науковій літературі прийнято вважати, що першими про глобалізацію заговорили американські вчені. Сам термін приписують Т. Левітту, який опублікував статтю «Глобалізація ринків» в «Harvard Business Review» у 1983 році, в якій глобалізація була визначена як явище об'єднаної ринкової ніші для окремих продуктів, що виробляються великими транснаціональними компаніями [8, с. 56].

Міжнародний валютний фонд пропонує більш поглиблене визначення поняття. Тут глобалізація трактується як: «... зростаюча інтеграція економік у всьому світі, зокрема через переміщення товарів, послуг і капіталу через кордони. Цей термін іноді стосується також руху людей (робочої сили) і знань (технологій) через міжнародні кордони. Існують також ширші культурні, політичні та екологічні аспекти глобалізації» [18].

М. Кастельс визначає глобалізацію як «нову капіталістичну економіку», основною характеристикою якої є те, що інформація, знання та інформаційні технології є основними джерелами підвищення продуктивності та конкурентоспроможності [22, с. 8].

У наукових дослідженнях питання глобалізації активно обговорюється з початку 1990-х років, що дає змогу певною мірою виявити основні тенденції

цього процесу у цей період. Наука намагається виявити основні постулати, позитивні та негативні прояви цього явища, протиріччя і проблеми, які глобалізація несе у світову економічну систему, а також перспективи її майбутнього. Особливу увагу приділено економічним, геополітичним, культурним, соціальним й інституційним аспектам глобалізації. Зазвичай увагу дослідники приділяють певним сферам суспільного життя. Самостійною темою аналізу є економіка, яка стоїть на першому місці [12, 14].

Останнім часом експерти все частіше визнають, що світова рецесія 2007-2009 рр. виявилася не фінансово-економічною кризою у традиційному розумінні, а ознакою формування принципово іншої світової системи, початком тривалого процесу адаптації систем економіки за правилами нової моделі. Світ рухається до нового порядку, заснованого на динамічній горизонтальній взаємодії та глобалізованій світовій економіці, яка розшарована на регіональні групи і структури, які є набагато гнучкішими, ніж міжнародна ринкова модель. Ускладнення побудови та зміцнення інтеграції економічних систем у контексті глобалізації і нової промислової революції з метою надання національним економікам здатності розвиватися на основі постійного оновлення, тобто створення сучасного економічного зростання, яке буде інноваційно-орієнтованим та більш стабільним [10, с. 9].

На думку багатьох вчених, глобалізація як домінуюче явище світової економіки вже перевершила свою користь. Натомість відбулася регіоналізація. Це процес формування та розвитку економічних союзів між державами на основі близькості соціокультурних (морально-етичних, релігійних тощо) факторів. У сучасному світі регіоналізація функціонує водночас як суб'єкт глобалізації та інтернаціоналізації та як відповідь на зовнішні та внутрішні виклики [11].

У своїй промові у Вашингтоні, округ Колумбія (США), у 2019 році експрем'єр-міністр Великобританії Тоні Блер заявив, що «глобалізація — це сила природи, а не політика; це факт». Він повторив президента Білла Клінтона, який ще в 2000 році говорив: «Проте глобалізація — це не те, що ми можемо

стримати або відключити. Це економічний еквівалент сили природи — як вітер чи вода... Але немає сенсу заперечувати існування вітру чи води чи намагатися змусити їх зникнути» [16].

Інститут історії України дає наступне визначення глобалізації (від франц. *global* – загальний, всесвітній; що походить від лат. *globus* – куля) – новітні процеси трансформації в просторовій організації локальних, регіональних та глобальних економічних зв'язків і відповідних суспільних відносин (точніше, ряд взаємопов'язаних процесів). Основні прояви глобалізації:

1) масштабне та масове перенесення соціальної, політичної та економічної діяльності за межі окремих країн у регіони та континенти;

2) більш тісні стосунки у сферах торгівлі, інвестицій, фінансів, міграції та культурних процесів;

3) безпрецедентне прискорення поширення ідей та інформації, обороту капіталу, руху товарів і переміщення населення в результаті розвитку інтегрованих транспортних і комунікаційних систем;

4) Межі між локальними та глобальними подіями стають розмитими [3].

На сучасному етапі політичний підхід набуває особливого значення при дослідженні явищ глобалізації. Останній спрямований на дослідження проблем, пов'язаних із глобальними міжнародно-політичними процесами та встановленням нового світового порядку. Відповідно до цього підходу глобалізація є однією з тенденцій розвитку сучасного світу, пов'язаною з появою нових систем міжнародних політичних відносин, зміною складу їх суб'єктів, появою нових «наднаціональних» політичних акторів. Глобалізація повністю змінила основи політичного життя, відбулися відповідні зміни в розумінні політики і характері політичних відносин. Політична глобалізація є частиною складного, об'єктивного та багатовимірного процесу трансформації світу, який має свої причини та рушії та визначається різними причинами суспільного розвитку [5, с. 118].

Розвиток глобалізаційних процесів значною мірою зумовлений такими факторами:

1. Технологічний прогрес. Глобалізація та технологічний прогрес — це два взаємопов'язані явища, які глибоко змінюють світ у всіх його аспектах. Взаємодія між ними є рушійною силою економічного, соціального, культурного та політичного розвитку на глобальному рівні. У цьому контексті технологічний прогрес виступає каталізатором глобалізаційних процесів, прискорюючи обмін інформацією, товарами, послугами та культурою між країнами та континентами. Розвиток технологій, зокрема в інформаційно-комунікаційній сфері, значно полегшив процеси глобалізації. З появою інтернету, мобільних технологій та соціальних мереж кордони між країнами стають дедалі більше умовними. Люди з різних кінців світу можуть обмінюватися інформацією практично миттєво, створюючи глобальні спільноти та трансформуючи традиційні форми комунікації. Такий розвиток дозволив підприємствам, незалежно від їх розміру, виходити на світові ринки, а також полегшив доступ до нових знань та технологій.

2. Економічна інтеграція: лібералізація міжнародної торгівлі, зменшення митних бар'єрів і розвиток міжнародних фінансових ринків сприяють інтеграції національних економік у світову систему. Глобалізація та економічна інтеграція є двома ключовими процесами, що визначають розвиток сучасного світу. Ці явища, тісно пов'язані між собою, мають значний вплив на економіку, політику, культуру та соціальні аспекти життя різних країн.

3. Транснаціональні корпорації (ТНК): активна діяльність ТНК, які ведуть бізнес у багатьох країнах світу, стимулює розвиток глобального ринку, об'єднуючи економіки різних держав у єдиний економічний простір. Транснаціональні корпорації є потужними економічними гравцями на світовій арені. Глобалізація створює сприятливі умови для розвитку транснаціональних корпорацій, оскільки спрощуються торгові бар'єри, розширюється доступ до ринків та ресурсів.

4. Політичні фактори. Політичні рішення урядів, міжнародних організацій і міждержавних союзів впливають на темпи і напрямки глобалізаційних процесів. Одним із головних політичних факторів, що сприяють розвитку

глобалізації, є співпраця між державами та формування міжнародних організацій. Установи, як-от Організація Об'єднаних Націй (ООН), Світова організація торгівлі (СОТ), Європейський Союз (ЄС) та інші, створюють платформи для вирішення глобальних проблем і сприяють інтеграції держав у міжнародну систему. Наприклад, СОТ відіграє важливу роль у лібералізації міжнародної торгівлі та сприяє зниженню митних бар'єрів, що прискорює рух товарів і послуг між країнами. Процеси демократизації в країнах світу також відіграють важливу роль у глобалізації.

Розглянемо основні аспекти глобалізаційних процесів.

1. Економічна глобалізація.

На думку американського економіста Джагдіша Бхагваті, економічна глобалізація означає «інтеграцію національних господарств у загальносвітову систему за допомогою зовнішньої торгівлі, прямих іноземних інвестицій, що здійснюються транснаціональними корпораціями, потоків короткострокового капіталу, переміщення трудових ресурсів і населення взагалі, а також міжнародного обміну технологіями» [15, с. 72].

Економічна глобалізація є важливою складовою сучасного світового розвитку, яка сприяє об'єднанню національних економік у єдиний глобальний ринок товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Це явище, що прискорилося з кінця ХХ століття, змінило структуру міжнародних економічних відносин, визначивши нові правила та можливості для держав, корпорацій і споживачів у різних куточках світу. Економічна глобалізація охоплює не лише рух товарів, капіталу, обмін технологіями, робочою силою, а й інформацією. Цей процес підтримується міжнародними організаціями, такими як Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний валютний фонд (МВФ) і Світовий банк.

Економічна глобалізація стала можливою завдяки кільком ключовим факторам, серед яких: технологічний прогрес, розвиток транспорту та комунікаційних технологій, що сприяло швидкому обміну інформацією та переміщенню товарів і людей; політичні реформи та лібералізація торгівлі.

2. Культурна глобалізація. Культурна глобалізація є одним із ключових аспектів глобалізаційних процесів, що відбуваються в сучасному світі. Вона означає поступове взаємопроникнення і змішування культур, що виникає в результаті розширення міжнародних зв'язків і технологічного прогресу. Цей процес обумовлений, насамперед, розвитком засобів комунікації, масових медіа, Інтернету та збільшенням мобільності людей. Позитивним наслідком культурної глобалізації є обмін культурними цінностями та ідеями. Культурна глобалізація відкриває можливості для знайомства з новими традиціями, мистецтвом, музикою, літературою різних народів. Вона дозволяє розширити світогляд, збагатити культурний досвід, що позитивно впливає на взаєморозуміння між націями та етносами. В результаті цього формується новий, більш космополітичний підхід до розуміння світу. Також відбувається розвиток креативної індустрії. У межах глобалізації значний поштовх отримали різноманітні креативні індустрії, такі як кіно, музика, мода та інші. Масова культура транслюється через кінофільми, телепередачі, музичні платформи, які доступні у різних куточках світу. Це дозволяє розвивати міжнародну співпрацю, створюючи спільні культурні продукти.

3. Політична глобалізація: роль міжнародних організацій у глобальному управлінні; інтернаціоналізація політичних процесів. Цей процес охоплює інтеграцію держав і народів у світову політичну систему, посилення міжнародних організацій і механізмів регулювання міжнародних відносин. Політична глобалізація передбачає зростання взаємозалежності між державами та розширення міжнародних політичних інститутів, що впливають на прийняття рішень на глобальному рівні. Її основними ознаками є:

- посилення ролі міжнародних організацій. Організації, такі як ООН, Європейський Союз, МВФ, СОТ, беруть на себе частину функцій національних урядів, регулюючи ключові політичні та економічні процеси на міжнародному рівні;

- інституціоналізація міжнародного права. Політична глобалізація сприяє розвитку міжнародного права та глобальних норм, що регулюють взаємодію

між країнами в таких питаннях, як права людини, екологічна безпека та торгівля;

- поширення демократичних цінностей. Демократичні ідеї, такі як права людини, свобода слова, верховенство права, стають невід'ємною частиною міжнародних відносин і поступово поширюються серед країн, що прагнуть інтегруватися в глобальну політичну систему.

4. Екологічна глобалізація — це процес, який відображає взаємозв'язок між глобальними екологічними проблемами та соціально-економічними процесами на світовому рівні. Ця концепція підкреслює, що сучасний світ усе більше пов'язаний не лише економічно й політично, але й екологічно. У результаті, екологічні питання стають спільною проблемою для всіх країн, незалежно від їх рівня розвитку чи місця розташування. До глобальних екологічних проблем належать зміна клімату, забруднення океанів, знищення лісів та скорочення біорізноманіття. Ці проблеми не можуть бути вирішені на рівні окремих країн, оскільки їхній вплив охоплює всю планету. Екологічна глобалізація стимулює співпрацю між країнами для вирішення загальних екологічних загроз. Наприклад, Паризька кліматична угода, підписана у 2015 році, об'єднала 196 країн, які домовились про обмеження глобального потепління. Також діють численні міжнародні організації, як-от Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP), що координують зусилля різних держав. Глобалізація сприяє збільшенню обсягів торгівлі та виробництва, що підвищує споживання природних ресурсів і призводить до екологічної деградації.

Глобалізація знаходиться під загрозою. В останнє десятиліття часткова деіндустріалізація західних демократій завдяки поєднанню корпоративних офшорів і дешевого імпорту з Китаю та інших країн з низьким рівнем оплати праці сприяла популістським повстанням проти торгової та імміграційної політики по обидва боки Атлантики. У США у 2016 році голоси за Берні Сандерса та Дональда Трампа були високими в тих галузях, які втратили багато виробництва через глобальну конкуренцію. У Європі також сильний антисистемний популізм у постіндустріальних регіонах, таких як східна

Німеччина та «Червона стіна» Британії. Серед трансатлантичних еліт зберігається консенсус на користь глобалізації вільного ринку, який сягає кінця холодної війни, але він демонструє «тріщини». Дефіцит засобів індивідуального захисту і ліків під час пандемії COVID-19 різко показав, наскільки США та Європа залежать від нестабільних ланцюгів постачання та постачальників, багато з яких знаходяться в Китаї. У той же час те, що багато хто бачить як нову холодну війну між Заходом і Китаєм і росією, каталізатором якої стало вторгнення росії в Україну, призвело до економічної війни у формі санкцій і ембарго, які порушили світові ринки і можуть призвести до розпаду світової економіки на ворогуючі військово-економічні блоки [16].

Деякі країни прагнуть створити значний профіцит торгівлі, тоді як багато інших створюють значний дефіцит торгівлі. На Бреттон-Вудській конференції в 1944 році британський економіст Джон Мейнард Кейнс представив пропозицію створити Міжнародний кліринговий союз (ICU), який мав на меті виправити такі дисбаланси, змусивши країни з профіцитом торгівлі автоматично фінансувати країни з дефіцитом торгівлі, щоб допомогти останнім зменшити свій дефіцит. Основна ідея полягала в тому, що вся міжнародна торгівля буде деномінована в спеціальній розрахунковій одиниці ICU, запропонованому банку, який мав мати фіксований обмінний курс до національних валют. Сучасна система, розроблена на Бреттон-Вудській конференції, яка призвела до заснування МВФ і Світового банку, має тенденцію лише карати країни, які мають великий торговий дефіцит, і змушує їх скорочувати зарплати, знизити вартість своїх валют і вжити інших заходів для скорочення свого імпорту, не роблячи нічого, щоб покарати або відмовити такі країни, як Китай і Німеччина, від великого профіциту торгівлі. Такі дисбаланси в глобальній системі можуть накопичуватися з часом і створювати фінансову нестабільність, яка, на думку багатьох економістів, сприяла світовій фінансовій кризі 2008 року [17].

1.2. Позитивні та негативні наслідки глобалізації

Позитивні аспекти глобалізації. Глобалізація сприяє економічному зростанню, розвитку технологій та підвищенню добробуту населення.

Вплив глобалізації на економічне зростання є важливою темою досліджень та обговорень. Багато економістів і політиків наголошують на перевагах, які вона приносить для розвитку країн та зростання добробуту. Загалом глобалізація сприяє економічному зростанню, особливо в умовах посилення міжнародної кооперації.

Основні аспекти глобалізації, що сприяють економічному зростанню.

1. Розширення ринків і доступ до нових можливостей. Глобалізація дає компаніям можливість виходити на світові ринки, де вони можуть продавати свою продукцію, отримуючи нових клієнтів і збільшуючи прибутки. Водночас це надає споживачам доступ до більшої різноманітності товарів і послуг, що сприяє конкуренції та зниженню цін.

Поступ глобалізації докорінно змінює співвідношення зовнішніх та внутрішніх факторів національного розвитку. Процеси, пов'язані з глобалізацією, надають величезні можливості для розширення торгово-економічних відносин між державами та сприяють переміщенню капіталу, технологій і робочої сили в усіх напрямках світу. Під впливом процесів глобалізації світова економіка зараз переживає фундаментальні зміни, спричинені новою хвилею технологічних інновацій, яка отримала назву четвертої промислової революції [19, с. 5].

2. Залучення іноземних інвестицій. Завдяки глобалізації країни можуть залучати більше іноземних інвестицій, що допомагає розвивати інфраструктуру, створювати нові робочі місця та підвищувати рівень життя населення. Інвестиції сприяють розвитку підприємництва і впровадженню новітніх технологій, що позитивно впливає на економічне зростання.

Важливу роль в економіці країн, що розвиваються, відіграє іноземний капітал у формі прямих інвестицій. Серед них на підприємства з участю

іноземного капіталу припадає близько 40% промислового виробництва. Дослідження географічної структури іноземних інвестицій показує, що більшість їх зосереджена в розвинених країнах. На початку цього століття на розвинені країни припадало понад 93% експорту капіталу у формі прямих інвестицій і 73% імпорту [19, с. 31].

3. Передача технологій та знань. Одним із важливих факторів економічного зростання, який забезпечує глобалізація, є обмін технологіями та знаннями. Завдяки міжнародній співпраці країни мають можливість переймати передовий досвід та інноваційні технології, що підвищує продуктивність праці та сприяє розвитку наукоємних галузей.

Вже найближчим часом розвиток української економіки значною мірою залежатиме від рівня використання і ефективності інноваційних процесів у всіх її сферах. Передові технології, що використовуються у виробництві, спрямовані на забезпечення виробництва високотехнологічної продукції, конкурентоспроможної на міжнародному ринку, а також сприяють підвищенню якості та зниженню собівартості продукції на внутрішньому ринку. Успішне впровадження нових технологій, продуктів та послуг на ринок завжди пов'язане з результатами наукових досліджень і розробок, включаючи трансфер технологій. Трансфер технології передбачає передачу права на використання інновації третій стороні шляхом надання ліцензійних й інжинірингових послуг [20 с. 66].

4. Зростання зайнятості та підвищення рівня кваліфікації. Глобалізація сприяє створенню робочих місць у різних секторах економіки, особливо в країнах, що розвиваються. Це не тільки зменшує рівень безробіття, а й сприяє підвищенню кваліфікації працівників. Відповідно, працівники отримують можливість краще реалізовувати свій потенціал, а підприємства — підвищувати ефективність виробництва.

Виробництво значною мірою перемістилося з розвинених країн до країн із нижчою вартістю робочої сили, а швидке економічне зростання в Індії й Китаї та уповільнення зростання в інших економіках, таких як Бразилія, також

створюють величезний попит на американську продукцію, таку як дорогі промислові товари, автомобілі, предмети розкоші, сільськогосподарські продукти тощо. Зростає кількість туристів, які відвідують США, а також кількість студентів та аспірантів, які навчаються в американських університетах. Великі міжнародні компанії з інших країн заснували бізнес і створили робочі місця в Сполучених Штатах, а низькі ціни на споживчі товари з-за кордону є привабливими для американських споживачів [21, с. 19].

5. Конкуренція як стимул для розвитку. Глобалізація підсилює конкуренцію на ринках, що спонукає підприємства вдосконалювати свої процеси, знижувати витрати та впроваджувати інновації. Це позитивно впливає на економіку, оскільки призводить до підвищення якості товарів і послуг, а також зниження цін для споживачів.

Диференціація різних виробничих напрямків у складі високоефективних багатогалузевих підприємств значно послабила конкуренцію в її традиційних формах. У сучасних умовах індивідуалізація конкуренції вже не має сенсу. На зміну їй прийшла кооперація, яка допомагає об'єднати зусилля та ресурси для вдосконалення виробництва продукції і освоєння нових ринків. Тому співробітництво відбувається в різних формах (договори, угоди), в тому числі і шляхом створення спільних підприємств, стратегічних альянсів тощо [22, с. 33].

Яскравим прикладом успішного впливу глобалізації на економічне зростання є Китай. З моменту приєднання до Світової організації торгівлі (СОТ) у 2001 році, країна суттєво розширила обсяги своєї торгівлі з іншими країнами, що стало ключовим фактором її економічного підйому. Китай став провідним експортером товарів і залучив значні іноземні інвестиції, що дозволило йому створити сучасну промислову базу та поліпшити добробут населення.

Кінець ХХ століття – початок ХХІ століття ознаменувався яскравим відкриттям того, що китайська економіка стала одним із головних факторів світового розвитку та потужною силою глобалізації. Підґрунтям став негативний вплив світової фінансової кризи 2008-2010 років. Для більшості

країн світу Китайська Народна Республіка (КНР) виявилася найстабільнішою та впевненою країною, що розвивається, хоча й дещо повільнішими темпами. Завдяки Китаю центр світового прогресу почав переміщатися із Західної Європи та Північної Америки в Азійсько-Тихоокеанський регіон. Аналізуючи особливості процесу глобалізації, Китай фактично посилив спрямованість своєї політичної та економічної діяльності на перетворення існуючого однополярного світу на чолі зі Сполученими Штатами в багатополлярний світ, девізом якого є відкрита і мирна політика [23].

Розвиток технологій. Однією з головних переваг глобалізації є швидкий обмін інформацією та технологіями між країнами і континентами. Цей обмін стимулює розвиток технологій у всьому світі. В рамках глобалізації інновації та технології швидко розповсюджуються з однієї країни до іншої. Країни активно обмінюються знаннями та досвідом у розробці нових технологій, що сприяє швидкому прогресу в різних сферах. Наприклад, розвиток Інтернету та мобільних технологій не був би таким швидким і глобальним без глобалізації. Глобалізація також стимулює конкуренцію між країнами у технологічній сфері. Конкуренція підштовхує компанії до пошуку нових інновацій та покращень у своїх продуктах і послугах. Це в свою чергу сприяє швидкому розвитку технологій та виходу на ринок нових, більш ефективних рішень. Загалом, глобалізація сприяє розвитку технологій, роблячи їх більш доступними, швидкими та ефективними. Обмін знаннями та інноваціями між країнами допомагає світу досягати нового технологічного прогресу, що впливає на всі сфери суспільства.

За даними Міжнародного валютного фонду, у період з 1995 по 2014 роки «країни G5 (США, Японія, Німеччина, Франція, Велика Британія) створили три чверті всіх запатентованих інновацій у світі. Але інші країни, особливо Китай та Південна Корея, також починають ставати важливими джерелами нових технологій. Це показує, що глобалізація сприяє поширенню технологій та полегшує країнам доступ до іноземних знань. Для країн, що розвиваються, використання наявних іноземних знань та технологій сприяло підвищенню

їхнього інноваційного потенціалу і продуктивності праці. Це значною мірою сприяло досягненню більшої рівності доходів у багатьох країнах, що розвиваються. З іншого боку, інновації в комунікаційних технологіях значно покращили зв'язок між людьми, групами, бізнес-організаціями та країнами, а також прискорили процес глобалізації». Інновації в ЗМІ, особливо цифровізація, зробили революцію в медіа-просторі, дозволивши транслювати події по всьому світу [25].

Індія скористалася перевагами глобалізації, особливо в секторі інформаційних технологій. Завдяки іноземним інвестиціям та співпраці з міжнародними компаніями Індія розвинула ІТ-галузь і стала світовим центром аутсорсингу, що позитивно вплинуло на її економічне зростання та рівень зайнятості.

За останні кілька десятиліть економіка Індії була міцно інтегрована у світову економіку, що дозволило їй стати впливовим гравцем на світовому ринку. Населення Індії, що становить майже 1,4 мільярда чоловік, географічне положення, багаті природні ресурси, розвиненість інститутів, володіння англійською мовою, підприємництво і здійснення активних економічних заходів індійським урядом – все це фактори, які створюють передумови для динамічного розвитку і підтримки найвищих у світі темпів економічного зростання. Функціональні інтереси Індії спрямовані на забезпечення активного внутрішнього розвитку. Це досягнення повної економічної незалежності, посилення економічного розвитку, отримання доступу до сучасних технологій і зарубіжних ринків, доступ до процесу глобалізації світової економіки [26, с. 5].

Глобалізація може сприяти підвищенню добробуту населення у багатьох країнах. Однією з ключових переваг глобалізації є зростання міжнародної торгівлі. Завдяки глобальним ринкам, людям стає доступнішим широкий асортимент товарів і послуг. Це сприяє конкуренції, що змушує компанії постійно покращувати якість продукції і знижувати ціни. В результаті, споживачі отримують більше варіантів за доступніші ціни, що позитивно впливає на їхній рівень життя.

Сьогодні, наприклад, індустріальна економіка у світі поступається інтелектуальній економіці. У той же час найбільш мобільною силою є сила ідей. Світовий досвід показує, що в економіці, яка найбільшою мірою залежить від ідей, а не від фізичного капіталу, шанси на успішні прориви різко зростають. Сьогодні активно розвиваються такі високотехнологічні галузі, як біотехнології, генна інженерія та комп'ютерне програмування. Підвищується продуктивність праці. Якщо припустити, що продуктивність збільшується на 3% в рік, то загальний випуск виробництва за годину подвоїться за останні 25 років. Це безпосередньо впливає на підвищення рівня життя [27, с. 151].

Негативні наслідки глобалізації. Попри очевидні переваги, глобалізація має і певні ризики. Наприклад, деякі країни можуть опинитися в залежності від іноземних інвесторів або від експорту сировини. Глобалізація супроводжується низкою проблем.

Глобалізація, яка багато років вважалася одним із ключових факторів світового розвитку, також відома своїм негативним впливом у вигляді зростання соціальних і економічних нерівностей. Один з основних аспектів, що відображає цю проблему, - це нерівність у розподілі багатства. Зростання глобальної торгівлі та інвестицій часто перешкоджає розвитку країн, оскільки підтримується підвищений рівень експлуатації ресурсів та праці в менш розвинених країнах. Це призводить до зростання прибутків великих корпорацій і капіталу, але не призводить до покращення умов життя для більшості населення. Глобалізація також може збільшувати нерівність за кордонами, збільшуючи відстань між країнами з багатою інфраструктурою та ресурсами та країнами, які страждають від відсутності доступу до капіталу та технологій. Крім того, глобальна конкуренція може призвести до того, що найбільш розвинені країни виграють від глобалізації, утримуючи контроль над сировинними ресурсами та ринками, в той час як менш розвинені країни можуть стати залежними від зовнішньої допомоги та кредитів. Отже, нерівність в глобалізованому світі може підірвати соціальну стабільність та економічний

розвиток, тому важливо приділяти увагу цій проблемі та шукати способи зменшення негативних наслідків глобалізації.

Втрата культурної ідентичності є серйозним наслідком глобалізації, яка швидко розповсюджується по всьому світу. Це тема, яка стає все більш актуальною в сучасному світі, де технології та комунікації зменшують відстань між різними культурами, але часто за цією зручністю постає загроза втрати унікальних та цінних аспектів кожної національної культури. Одним з основних аспектів, які спричиняють втрату культурної ідентичності в умовах глобалізації, є загальна стандартизація культурних виразів. Завдяки популярності західних культурних продуктів інші культури можуть відкинути власні традиції та цінності на користь західних стандартів. Це може призвести до втрати унікальності кожної культури та зведення всіх до одного типового стандарту, що поглинає всі інші вирази. Крім того, зростання світового ринку та популярність глобальних брендів також можуть спричинити втрату культурної ідентичності. Коли компанії використовують уніфіковані маркетингові стратегії для всіх ринків, це може призвести до ігнорування місцевих традицій та цінностей, що може звести нанівець унікальність кожної культури.

Втрата культурної ідентичності також може бути пов'язана зі зменшенням мовних та традиційних знань в рамках глобалізації. З розповсюдженням англійської мови та її домінуванням у бізнесі та культурі, мови менших національних спільнот можуть бути під загрозою вимирання. Також традиції та обряди можуть втрачати свою важливість в очах молодого покоління, що може призвести до порушення передачі цінностей та знань. Отже, втрата культурної ідентичності в умовах глобалізації є серйозною проблемою, яка вимагає уваги та дій. Важливо зберегти унікальність кожної культури та сприяти її розвитку.

Екологічні проблеми представляють собою значний негативний аспект глобалізації, і цей факт стає дедалі більш актуальним у наш час. Глобалізація призводить до багатьох екологічних проблем. Однією з основних причин екологічних проблем є зростання масштабів виробництва та транспортування

товарів в умовах глобалізації. Це призводить до збільшення викидів в атмосферу шкідливих речовин, стічних вод у річки та океани, а також забруднення ґрунтів. Наприклад, транспортування товарів на великі відстані вимагає використання палива, яке спричиняє забруднення повітря. Крім того, глобалізація сприяє зростанню споживчих потреб населення, що призводить до збільшення виробництва та споживання ресурсів. Це веде до істотного виснаження природних ресурсів та зниження рівня біорізноманіття. Також важливо відзначити, що глобалізація може призводити до розповсюдження шкідливих технологій та продуктів, які можуть мати негативний вплив на екосистеми та здоров'я людей. Загалом, екологічні проблеми, пов'язані з глобалізацією, вимагають комплексного підходу та спільних зусиль країн у сфері екології та сталого розвитку.

Отже, важливо знайти баланс між економічними потребами та збереженням природних ресурсів для забезпечення сталого розвитку нашої планети.

Важливо, щоб країни спільно працювали над усуненням негативних наслідків глобалізації і забезпечували рівномірний розподіл користей від цього процесу.

1.3. Визначення та класифікації міграцій

Міграція населення є одним із ключових соціально-економічних явищ, яке впливає як на країни походження мігрантів, так і на країни їхнього прибуття. Економічна суть міграції полягає в тому, що вона є реакцією на нерівномірний розподіл ресурсів, доходів, робочих місць та можливостей для розвитку. Міграція дозволяє людям знаходити кращі умови праці, вищу оплату, доступ до якісної освіти та медицини. Водночас вона допомагає країнам із дефіцитом робочої сили вирішувати проблеми нестачі кадрів у певних галузях, таких як будівництво, сільське господарство або медицина. Мігранти, які працюють за кордоном, часто надсилають гроші своїм родинам у країну

походження. Це покращує рівень життя їхніх сімей і стимулює економічне зростання в регіонах, звідки вони виїхали. Масова міграція може призвести до збільшення конкуренції за робочі місця в приймаючій країні. Це іноді викликає соціальну напруженість, але водночас стимулює місцеві економіки шляхом збільшення споживання та наповнення бюджету за рахунок податків, сплачених мігрантами.

Висококваліфіковані фахівці часто мігрують до розвиненіших країн у пошуках кращих умов для самореалізації. Це може послабити економічний потенціал країни походження, але водночас може створити можливості для співпраці з мігрантами у вигляді інвестицій, технологічного обміну та передачі досвіду.

У країнах із низьким рівнем народжуваності мігранти можуть компенсувати дефіцит молодого населення, сприяючи підтриманню економічної активності. У країнах походження, навпаки, міграція інколи призводить до демографічного старіння.

За останні 10 років зв'язок між міжнародною міграцією та розвитком світу, а також розвитком національних держав та окремих людей привертає все більше уваги дослідників та політиків-практиків. Як писав наприкінці 1990-х років Стівен Каслс (Stephen Castles), відомий британський дослідник міграції, більшість осіб, які приймають політичні рішення, раніше сприймали міжнародну міграцію як загрозу безпеці та національній ідентичності, а не як можливість для співпраці та розвитку. Але ситуація почала поступово змінюватися [83].

Розглядаючи міграцію, дослідники зосереджуються на її причинах, наслідках та вимірах, але не визначають предмет обговорення. Однак існує потреба в чіткому визначенні, і, враховуючи диверсифікацію міграційних потоків, це стає все більш актуальним. Щоб полегшити вивчення як давньої міграції, так і нових видів міграції, необхідно чітко визначити широкий спектр цих видів і класифікувати їх за певними критеріями. Термін «міграція» походить від латинського слова *migratio*, що означає переміщення, переселення.

Багато визначень не враховують короткострокову міграцію і не уточнюють, на який термін необхідно змінити місце проживання, щоб ця зміна вважалася міграцією[39, с. 127].

Міграція являє собою процес переміщення через кордони або в межах однієї країни, незалежно від причини, що включає переміщення людей. Визначити термін «мігрант» не так-то просто. «За даними Європейського комітету з питань міграції, поняття «мігранти» використовується для позначення, залежно від контексту, емігрантів, мігрантів, що повертаються назад у свою країну, іммігрантів, біженців, переселенців і осіб з числа іммігрантів і/або членів етнічної національної меншості, яка утворилася через імміграцію» [45].

Міжнародна організація з міграції (МОМ) визначає термін «мігрант» як такий, що має відношення до всіх випадків, коли рішення про міграцію приймається добровільно для особистого комфорту без впливу зовнішнього примусового чинника [46].

Наведені вище два визначення демонструють умовну відмінність між добровільними та вимушеними мігрантами. У випадку добровільної міграції люди залишають дім з власної волі, головним чином через так звані «фактори тяжіння», такі як більш широкі можливості кар'єрного зростання, навіть якщо іноді вибір дуже невеликий. Вимушена міграція переважно викликана такими «факторами тяжіння», як переслідування, війна, голод, коли люди намагаються уникнути порушень їх основоположних прав. Але завжди наявне поєднання факторів тяжіння і відштовхування. Багато мігрантів/мігранток залишають свої країни як з економічних причин, так і в спробі уникнути порушення своїх прав. Навіть економічні мігранти/мігрантки можуть вважатися вимушеними мігрантами/мігрантками, якщо вони хочуть уникнути ситуацій, в яких порушуються їхні економічні права [44].

Соціологічний словник визначає міграцію як «географічний рух індивідів або груп індивідів, тобто мобільність людей у вузчому або ширшому географічному просторі» [40, с. 224].

Т. Драгунова суть міграції розуміє як «переміщення людей між населеними пунктами, регіонами, країнами, зумовлене економічними, політичними, етнічними та релігійними чинниками і пов'язане зі зміною на різні терміни місця проживання» [41, с. 73].

Міжнародна міграція населення – це переміщення людей (сімей) в міжнародному територіальному просторі з метою пошуку місця постійного проживання, а міжнародна трудова міграція робочої сили – це переміщення працездатного населення з однієї країни в іншу в пошуках роботи, більш високої заробітної плати і кращих умов життя, в процесі якого відбувається формування її інтернаціональної вартості. Виникненню міжнародної трудової міграції сприяють перерозподіл робочої сили, безробіття і невпевненість у завтрашньому дні. Міграційний процес часто призводить до заповнення незатребуваних робочих місць серед корінних народів [47, с. 10-11]. В результаті деякі фахівці переїжджають закордон, щоб працювати там на звичайних роботах (особливо жінки – домогосподарки, покоївки, догляд за літніми людьми і т.д.).

Міжнародна міграція може бути у вигляді імміграції (в'їзд у країну для постійного чи тимчасового проживання), еміграції (виїзд з країни) та рееміграції (повернення на батьківщину після тимчасового перебування за кордоном).

Міграції найчастіше бувають зовнішніми і внутрішніми, організованими і неорганізованими, добровільними і примусовими (або міграція робітників і фахівців та міграція біженців), зворотна та незворотна, або в більш широкому сенсі, маятникова (до 1 місяця), сезонна (від 1 місяця до 1 року), довгострокова (більше 1 року) і постійна (без повернення на батьківщину), [40, с. 224-225].

Зовнішня міграція – це переміщення людей через державні кордони, що означає зміну місця проживання [65].

Зовнішні міграції в територіальному масштабі включають міжконтинентальні і внутрішньоконтинентальні переміщення. Зовнішня (міждержавна) міграція здійснюється в різних формах: економічна, сімейна, рекреаційна, туристична. Зовнішня міграція має дві сторони: еміграцію – виїзд працездатного населення з країни перебування в іншу країну для довгострокового або постійного проживання; імміграція – в'їзд робочої сили до даної країни з-за кордону (для постійного або довгострокового проживання з метою отримання освіти, роботи або щоб уникнути дискримінації, переслідування утисків і т.д.), [66].

Внутрішня міграція – це переміщення людей всередині країни. Розрізняють сільську і міську міграцію, міжміську міграцію, сільську міграцію в сільській місцевості. Розрізняють також міграції в межах окремих великих територіальних одиниць – областей, економічних районів і автономних республік. У цих випадках міграції поділяються на внутріобласні і міжобласні, внутрірайонні і міжрайонні [67].

Добровільна міграція — переміщення за бажанням (наприклад, навчання, робота, кращі умови життя).

Примусова міграція — люди змушені залишати свої домівки через зовнішні обставини, такі як війни чи переслідування.

Сезонна міграція пов'язана з тимчасовим переміщенням для виконання робіт, які мають сезонний характер (наприклад, сільськогосподарські роботи, туризм).

С. Коллінсон виділяє наступні види міжнародної міграції [42, с. 2]:

1) добровільна економічна міграція (трудова міграція) – люди переміщуються в пошуках роботи, часто через економічні причини. Може бути як внутрішньою, так і міжнародною;

2) політична добровільна міграція (наприклад, міграція євреїв до Ізраїлю) та політичний примус (класичний потік «біженців») – люди залишають місце проживання через політичні, соціальні чи воєнні конфлікти;

3) вимушена економічна міграція (біженці з місць екологічних та інших видів катастроф);

Ось ще одна класифікація міжнародної міграції:

1) легальна міграція на постійне місце проживання;

2) зареєстровані трудові мігранти:

а) тимчасові некваліфіковані або низько кваліфіковані працівники та

б) тимчасові висококваліфіковані працівники;

3) мігранти-інвестори з високорозвинених країн;

4) нелегальна міграція;

5) особи, які шукають притулку;

б) особи, які отримали статус біженця;

7) біженці де-факто (особи, які отримали тимчасовий притулок);

8) екологічна міграція [43, с. 325-327].

Враховуючи типи міжнародної міграції за напрямками, можна виділити 5 основних і стабільних напрямків [37]:

– міграція з країн, що розвиваються, в розвинені;

– міграція в розвинених країнах;

– трудова міграція між країнами, що розвиваються;

– міграція наукових працівників і кваліфікованих спеціалістів з розвинених країн в країни, що розвиваються;

– міграція робочої сили з колишніх соціалістичних країн в розвинені.

Міграція з країн, що розвиваються, до розвинених країн є дуже розповсюдженою і зазвичай викликана економічними, соціальними та політичними факторами. Основні причини включають пошук кращих умов життя, вищих доходів, доступу до якісної освіти та медицини, а також втечу від конфліктів, бідності чи природних катастроф. Розвинені країни часто приваблюють мігрантів стабільністю, високими стандартами життя і можливостями для професійного розвитку. Однак цей процес має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, мігранти сприяють економічному розвитку країн-приймачів, заповнюючи дефіцит робочої сили. З іншого боку, це

може викликати соціальну напругу, культурні розбіжності та проблеми інтеграції.

Вітчизняні вчені, зокрема Ю. Римаренко, О. Піскун, виділяють наступні типи міграцій – (табл. 1.1), [47, с. 15-16].

Таблиця 1.1

Класифікація міжнародної міграції робочої сили за певними критеріями

Просторовий характер міграції	внутрішня (всередині країни, а саме між селом і містом, між містами, регіонами)
	зовнішня (за межі країни)
	інтеграційна міграція (переміщення населення всередині держав інтеграційного об'єднання – ЄС, ЄАСТ тощо).
Часова ознака міграції	остаточна (виїзд назавжди)
	тимчасова або ротаційна, в тому числі сезонна (наприклад, збір врожаю)
	маятникова (регулярні пересування з пункту постійного проживання до місця роботи. Наприклад, сьогодні за таким принципом організована робота українських і російських шахтарів на норвезькому острові Шпіцберген)
Напрямок руху мігрантів:	еміграція (виїзд)
	імміграція (в'їзд)
	рееміграція (повернення мігрантів на батьківщину, інколи – виїзд у третю країну)
Законність перетинання кордонів:	Легальна
	Нелегальна
Організаційна ознака:	добровільна, в тому числі самодіяльна, і організована, наприклад, робота за контрактом
	примусова (вивіз чорних рабів з Африки до Америки в період 1650–1850 рр., поневільна праця військовополонених і остарбайтерів на підприємствах Німеччини та інших країн поневільної Європи під час II світової війни).
Якісний склад:	робітники, в тому числі промислові, сільськогосподарські, а також без певної професії або спеціальності
	фахівці, в тому числі вищої кваліфікації
	представники ліберальних професій (актори, музиканти, письменники, художники тощо).

Джерело: побудовано за даними [47, с. 16].

Варто відзначити, що основними причинами міграції є в основному економічні, і тому вони в той же час є основним напрямком трудової міграції. Отже, сучасна міграція є проявом цивілізаційного розвитку світу як єдиного цілісного утворення.

Висновки до розділу 1

Глобалізація всюди, і вона торкається кожної сфери нашого життя, від продуктів, які ми купуємо, їжі, яку ми їмо, і нашого одягу. Глобалізація — це зростаючий взаємозв'язок країн, культур і економік у всьому світі. Кордони між країнами та навіть компаніями стають менш обмежувальними, оскільки торгівля, потік інформації та люди вільніше переміщуються з однієї країни в іншу. Глобалізація є складним та багатогранним процесом, що впливає на всі аспекти суспільного життя. Її розвиток супроводжується як позитивними, так і негативними наслідками, які потребують обговорення та аналізу. З одного боку, глобалізація сприяє економічному зростанню та технологічному прогресу, з іншого — загострює проблеми нерівності, втрати культурної ідентичності та екологічних загроз. Важливо знаходити баланс між вигодами та ризиками глобалізації, аби створити більш справедливу і стійку світову систему. Розглянуто основні аспекти глобалізаційних процесів. Економічна глобалізація розглядається насамперед як процес формування і розвитку міжнародних виробничих мереж. Глобалізація сприяє розвитку мультикультурних суспільств, де люди різних національностей, релігій і культур живуть разом, обмінюючись досвідом і збагачуючи один одного. Одним з проявів політичної глобалізації є утворення регіональних інтеграційних об'єднань, таких як Європейський Союз, Африканський Союз.

Міграція насправді є глобальним явищем і безперервним процесом, який пов'язує переміщення мігрантів як всередині країни, так і за її межами. Міграція триває, хтось добровільно залишає свої будинки з економічних або інших причин, а хтось змушений залишати свої будинки (біженці, переміщені особи і т.д.). Військові дії, економічні санкції та тероризм є передумовами для

посилення формування єдиної міграційної політики в країнах ЄС. Виявлено розподіл процесу міграції на чисельні типи, здійснений вченими на основі різних одиничних критеріїв і їх комбінації, або і того, і іншого.

РОЗДІЛ 2

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

2.1. Глобалізація світових міграційних процесів як характерна риса міжнародних економічних відносин

Глобалізація міграційних процесів є однією з характерних рис сучасної світової економіки, що в свою чергу впливає на соціокультурний і політичний клімат окремих країн і цілих регіонів світу. Під цим явищем зазвичай розуміють «зростання масштабів міжнародної міграції населення, при залученні до міграційної взаємодії все більшої кількості країн світу, якісна зміна структури міграційних потоків відповідно до потреб ринку праці, що глобалізується» [28, с. 29]. У той же час глобалізація міграційних потоків вважається похідною від лібералізації потоку товарів і капіталу та глобалізації населення. Глобалізація міграції – це не тільки кількісне збільшення чисельності мігрантів приймаючої країни. Це явище має значний вплив на формування сучасної міграційної політики на глобальному, міжнародному рівні. Існують уніфіковані вимоги до трудових мігрантів, і неважливо, наскільки вони кваліфіковані. З іншого боку, умови праці та методи управління персоналом – стандартизовані й уніфіковані водночас. Процеси глобалізації в цій сфері призводять до того, що географія остаточно втрачає своє значення: як для приймаючої країни, так і для країни походження трудових мігрантів.

На хвилі модернізації масштабні потоки людського капіталу через кордони мали місце ще під час промислової революції, але сучасні тенденції міграції відрізняються від масових переміщень людей у XIX столітті. Основна відмінність полягає в тому, що мігрантів – менше порівняно з населенням світу. Крім того, структура міграції свідчить про збільшення частки жінок. Напрями

міграцій у всьому світі коливаються, що зумовлено економічною ситуацією в окремих країнах. Наразі регіони, з яких емігрує найбільша кількість людей, включають Центральну Африку та Близький Схід. З кожним наступним роком спостерігається глобальне зростання кількості міжнародних мігрантів.

За статистикою, у 2020 році орієнтовна кількість людей, які мігрували за кордон, становила 280,6 млн осіб, що дорівнює 3,6% світового населення (рис.2.1). За період з 1990 по 2020 рік кількість міжнародних мігрантів у всьому світі зросла приблизно на 83,4 відсотка [29, с. 322].

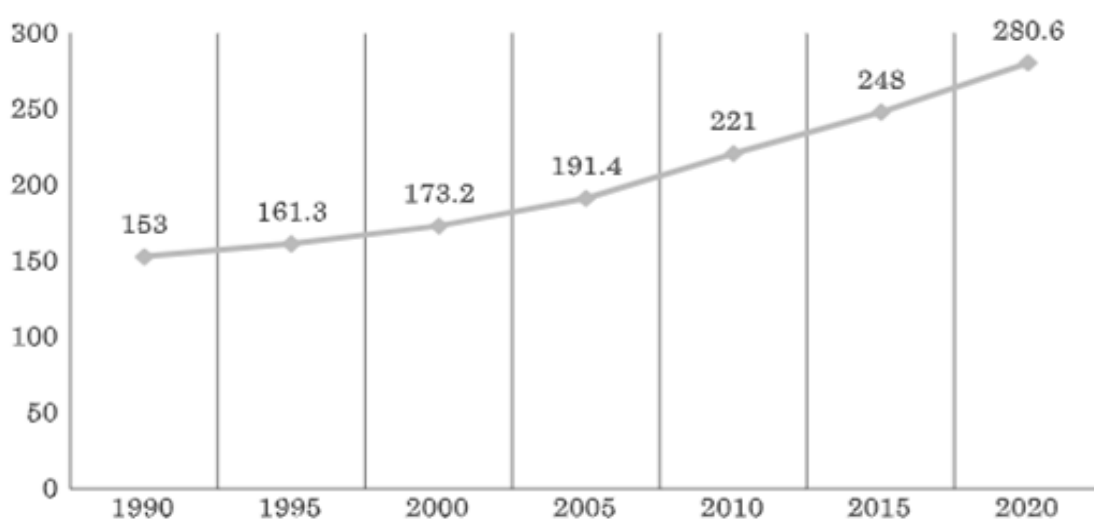

Рис. 2.1. Кількість міжнародних мігрантів у всьому світі в 1990-2020 роках (у мільйонах осіб)

Джерело: побудовано за даними [30].

У період з 2000 по 2010 роки кількість міжнародних мігрантів зросла майже на 48 мільйонів в світі, і ще 60 мільйонів мігрантів додалося між 2010 і 2020 роками. Велика частина міжнародних міграційних потоків збільшилася за рахунок трудової та сімейної міграції. Гуманітарні кризи в різних частинах світу також внесли свої корективи: у період з 2000 по 2020 роки кількість біженців та шукачів притулку зросла на 17 мільйонів. У 2020 році число внутрішньо переміщених осіб по всьому світу досягне 34 мільйонів, що в два рази більше, ніж у 2000 році [47, с. 50-51].

У 2022 році у світі налічувалося 117 мільйонів переміщених осіб, а 71,2 млн. внутрішньо переміщених осіб. Кількість шукачів притулку зросла з 4,1

мільйона в 2020 році до 5,4 мільйона в 2022 році, тобто зростання – більш ніж на 30 відсотків [38].

За даними Агентства Integrated Regional Information Networks (IRIN), в даний час в світі відбувається близько 40 локальних збройних конфліктів, і міграційний потік зростає (рис. 2.2.), [47, с. 49]. За останні три роки відбулися масштабні події у сфері міграції, які спричинили великі труднощі, а також втрати життя. Крім конфліктів в Україні та Газі, мільйони людей були переміщені з Сирійської Арабської Республіки, Ємену, Центральної Африканської Республіки, Демократичної Республіки Конго, Судану, Ефіопії та М'янми. Також були великомасштабні переміщення, викликані кліматичними та погодними катаклізмами в багатьох частинах світу у 2022-2023 роках, включно з Пакистаном, Філіппінами, Китаєм, Індією, Бангладеш, Бразилією та Колумбією.

Рис. 2.2. Карта гарячих точок планети [47, с. 50].

Крім того, у 2023 році на південному сході Туреччини та на півночі Сирійської Арабської Республіки сталися потужні землетруси, що спричинило більше 50 000 смертей. Приблизно 2,7 мільйона людей були переміщені в Туреччині, і багато залишилося без даху над головою в Сирійській Арабській Республіці. Ми також стали свідками інтенсифікації міграції як політичного інструменту в демократичних системах по всьому світу, зокрема в Європі, де результати деяких національних виборів спричиняють проблеми проти

імміграції та підвищують вартість життя. Зростання антиіммігрантських настроїв також спостерігається в інших частинах світу [38].

Переважає більшість міжнародних мігрантів осідає в країнах, які пропонують найбільші можливості для мігрантів та їх сімей. Станом на 2020 рік 65% усіх міжнародних мігрантів у світі (182 мільйони) проживали в країнах із високим рівнем доходу (рис. 2.3). 31% або 86 мільйонів мігрантів проживали в країнах із середнім рівнем доходу або переважно в країнах із рівнем доходу вище середнього, тоді як країни з низьким рівнем доходу приймали відносно невелику кількість мігрантів: майже 12 мільйонів, або 4 % від загальної кількості міжнародних мігрантів [47, с. 51].

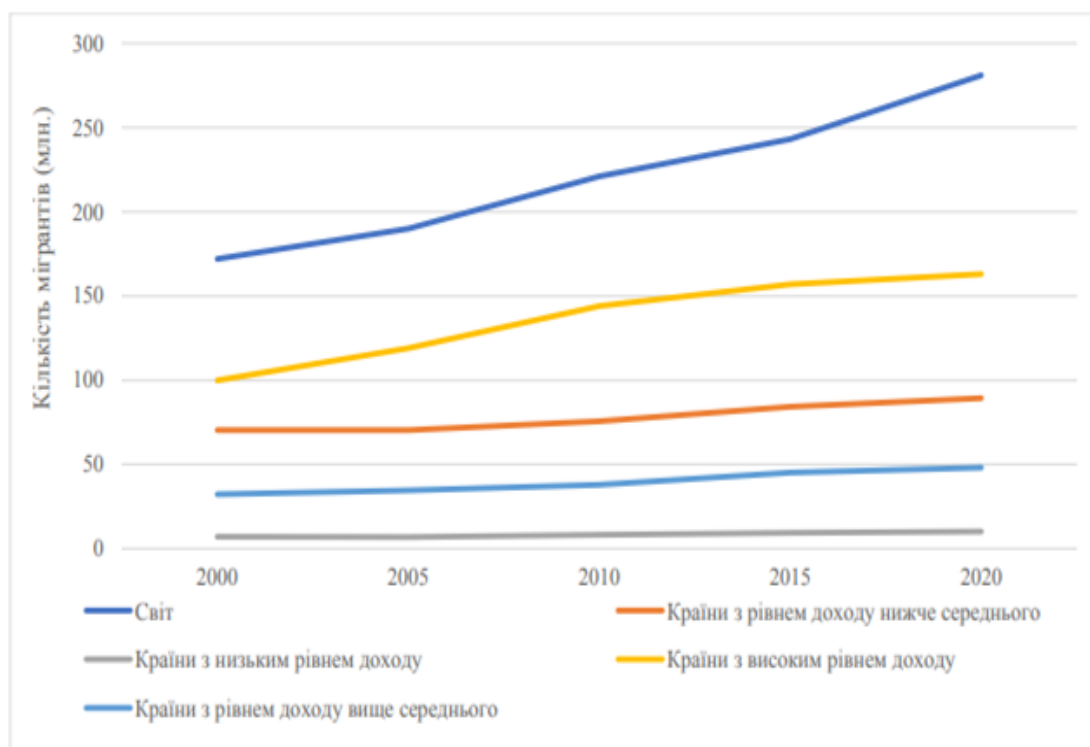

Рис. 2.3. Кількість міжнародних мігрантів в розрізі країн за рівнем доходу [47].

На сукупному рівні імміграція до країн з розвинутою економікою впала під час пандемії та різко відновилася у 2022 році, досягнувши рекордного рівня в 6,1 мільйона мігрантів «постійного типу» загалом для Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), [60]. У той же час, якщо виключити біженців з України, для більшості країн G7 різке зростання міграції у 2022 році стало приблизно поверненням до рівня до пандемії. Відмічають

також подальше прискорення імміграції з 2022 по 2023 рік для Канади, Сполучених Штатів і Сполученого Королівства. Ключовим фактором є те, що дані ОЕСР щодо мігрантів постійного типу виключають біженців з України, кількість яких, за даними УВКБ ООН, станом на весну 2024 року в усьому світі перевищила 6 мільйонів. Беручи до уваги біженців з України, лише в Європі додається ще 4 мільйони мігрантів, зосереджених у Німеччині серед країн G7, а також значна кількість в США.

Сполучені Штати вже давно мають більше іммігрантів, ніж будь-яка інша країна. Насправді в США проживає п'ята частина світових міжнародних мігрантів. Ці іммігранти походять майже з усіх країн світу. У 2023 році населення США, яке народилося за кордоном, досягло рекордних 47,8 мільйона, що на 1,6 мільйона більше, ніж у попередньому році. Це найбільше річне зростання за більш ніж 20 років, починаючи з 2000 року. У 1970 році кількість іммігрантів, які проживали в США, становила приблизно п'яту частину від нинішньої. Зростання цього населення прискорилося після того, як Конгрес вніс зміни до імміграційного законодавства США в 1965 році. Сьогодні іммігранти становлять 14,3% населення США, що приблизно втричі більше порівняно з 4,7% у 1970 році. Частка іммігрантів серед населення сьогодні є найвищою з 1910 року, але залишається нижчою за рекордні 14,8% у 1890 році. Мексика є найбільшою країною народження іммігрантів із США. У 2022 році там народилося приблизно 10,6 мільйона іммігрантів, які проживають у США, що становить 23% усіх іммігрантів США. Наступними за чисельністю були вихідці з Індії (6%), Китаю (5%), Філіппін (4%) і Сальвадору (3%) [51].

Американці азіатського походження є єдиною основною расовою чи етнічною групою в Сполучених Штатах, більшість якої становлять іммігранти. Близько 54% із 24 мільйонів американців азійського походження, які проживають у США, є іммігрантами; серед дорослих азійців ця частка зростає до 67%. Азійські іммігранти походять з усіх частин Азії та складають значну частину загального іммігрантського населення США: три з чотирьох найбільших іммігрантських популяцій США походять з Індії (2,8 мільйона),

Китаю (2,5 мільйона) та Філіппін (2 мільйони). Новий аналіз опитування дорослих американців азіатського походження, проведеного дослідницьким центром Pew Research Center у 2022-23 роках, показує, що азіатські іммігранти загалом позитивно оцінюють своє життя в Америці порівняно з країною походження. Переважна більшість (77%) стверджує, що їхній рівень життя кращий, ніж рівень життя їхніх батьків у рідних країнах. У той же час азіатські іммігранти менш оптимістично дивляться на те, що рівень життя їхніх дітей кращий, ніж їхній власний, і більше половини стверджують, що країна загалом рухається в неправильному напрямку [50].

Загалом нещодавній міграційний сплеск призвів до великого позитивного «сюрпризу» у вигляді зростання населення в Канаді та Німеччині порівняно з прогнозами до пандемії. Але інші країни, як-от Італія, за оцінками, мали більший негативний приріст населення протягом 2020–2023 років на відміну від прогнозів ООН у 2019 році [59]. При цьому такі фактори, як Covid-19, звичайно, також відіграють важливу роль (рис. 2.4).

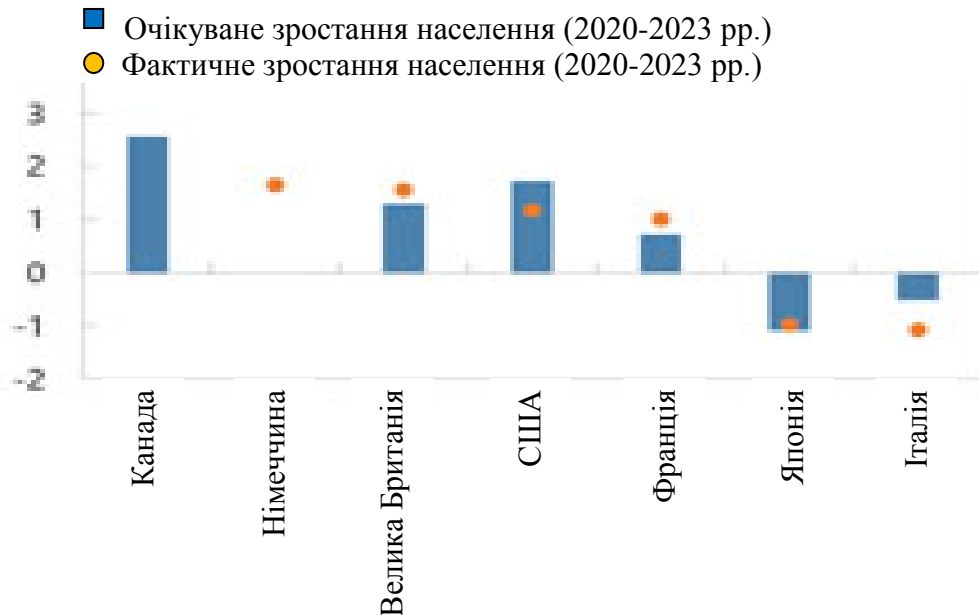

Рис. 2.4. Приріст населення в 2020-2023 рр. за прогнозами ООН [59].

Станом на 1 січня 2023 року 4,9 мільйонів українців отримали статус тимчасового захисту в країнах Євросоюзу. Польща, Німеччина та Чехія прийняли найбільшу кількість біженців. Цю хвилю міграції вважають наймасовішою з часів Другої світової війни. І проблема не тільки у війні РФ

проти України, а й в тому, що все більше людей переїжджають в розвинені країни (країни ЄС, Великобританію, США, Канаду, Австралію, Норвегію, Ісландію, Швейцарію). Наприклад, в 2022 р. у Великобританію переїхало 1,2 мільйонів людей. У Сполучених Штатах, за прогнозами експертів, у цьому році кількість населення зросте на 1,4 млн осіб — теж за рахунок мігрантів. Економісти вбачають у цьому позитивний момент – мігранти допомагають країні розвиватися і й омолодять їхнє населення. До 2020 року багато розвинених країн хотіли обмежити міграцію, але пандемія Covid-19 показала, що це невірне рішення [36].

У таблиці 2.1 наведено підсумок ключових статистичних даних, наведених у першому виданні Звіту про світову міграцію за 2000 рік, порівняно з виданням 2024 року.

Таблиця 2.1

Окремі показники зі звітів про світову міграцію за 2000 та 2024 роки

Показник	2000 рік	2024 рік
Орієнтовна кількість міжнародних мігрантів, млн осіб	150	281
Орієнтовна частка населення світу, яке є мігрантами	2,8%	3,6%
Орієнтовна частка жінок-міжнародних мігрантів	47,5%	48,0%
Орієнтовна частка міжнародних мігрантів, які є дітьми	16,0%	10,1%
Регіон з найбільшою часткою міжнародних мігрантів	Океанія	Океанія
Країна з найбільшою часткою міжнародних мігрантів	Об'єднані Арабські Емірати	Об'єднані Арабські Емірати
Кількість трудових мігрантів, млн осіб	-	169
Глобальні міжнародні грошові перекази, млрд дол. США	128	831
Кількість біженців, млн осіб	14	35,4
Кількість внутрішньо переміщених осіб, млн осіб	21	71,4

Джерело: за даними [38].

Показано, що хоча деякі аспекти залишаються досить постійними, загальна частка мігрантів в населенні світу різко змінюється. Міжнародні грошові перекази, наприклад, зросли з 128 мільярдів доларів США до 831 мільярда доларів США (приблизно на 650%), підкреслюючи важливість міжнародної міграції як рушія розвитку.

Також слід звернути увагу в таблиці 2.1 на зростання кількості міжнародних мігрантів у всьому світі (приблизно на 87%), але більше вражає зростання кількості біженців (приблизно на 250%) та внутрішньо переміщених осіб (на 340%), залишаючись при цьому невеликими частками населення світу.

За даними Департаменту ООН з економічних і соціальних питань, в даний час кількість міжнародних мігрантів чоловічої статі в усьому світі більша, ніж жіночої, і розрив збільшився за останні 20 років (рис. 2.5). Цей баланс залежить від регіону, характеру міграційних потоків і причин міграції.

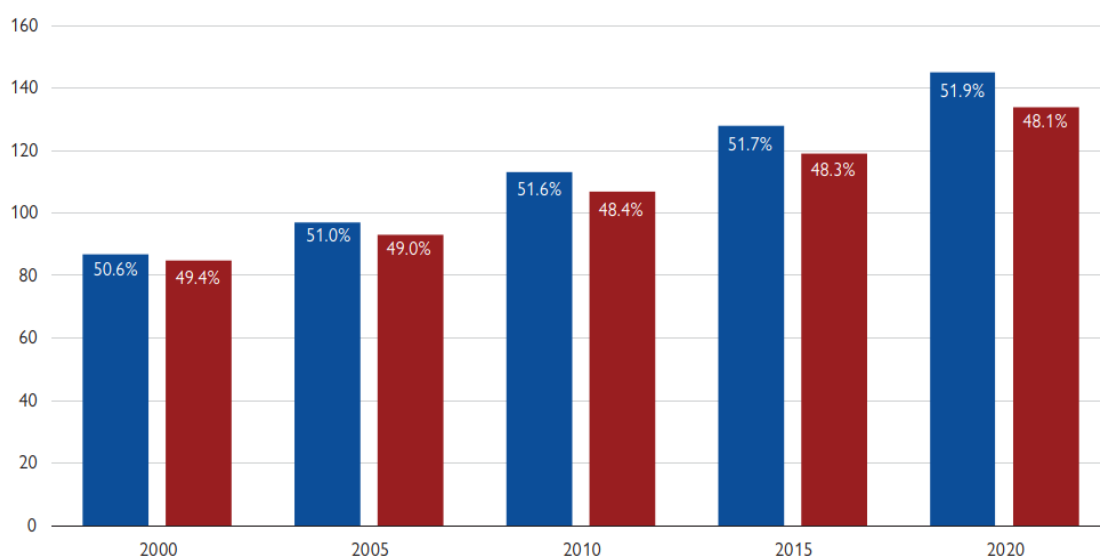

Рис. 2.5. Розподіл міжнародних мігрантів за статтю [38].

У 2000 році поділ на чоловіків і жінок становив 50,6% проти 49,4% (або 88 млн. чоловіків-мігрантів і 86 млн жінок-мігрантів). У 2020 році цей розподіл становив 51,9% проти 48,1%, причому 146 млн чоловіків-мігрантів і 135 млн жінок-мігрантів. З 2000 року частка жінок-мігрантів зменшується, тоді як частка чоловіків-мігрантів зростає на 1,3 %.

У регіонах із високою трудовою міграцією, таких як країни Перської затоки, частка чоловіків зазвичай вища через потребу в робочій силі на фізично інтенсивних роботах, як-от будівництво. У конфліктних регіонах (наприклад, Сирія, Афганістан) жінки та діти часто складають більшість серед біженців, які шукають притулку. В Європі жінки складають більшу частку мігрантів (приблизно 51%), завдяки значній кількості сімейних переселень та інтеграції.

В Азії частка чоловіків домінує, особливо через трудову міграцію. В Африці гендерний баланс залежить від типу міграції (економічна чи гуманітарна). В Латинській Америці схожа тенденція до рівного представництва.

Отже, міжнародна міграція залишається відносно рідким явищем, оскільки лише 3,6 відсотка або 281 мільйон осіб у світі є міжнародними мігрантами.

2.2. Аналіз міграційних процесів в Європі

Одним з міграційних викликів для глобальної системи безпеки стала міграційна криза 2015 року, викликана неконтрольованим прибуттям мігрантів і осіб, які шукають притулку, в ЄС. За даними FRONTEX, на той момент був зафіксований значний період зростання незаконного перетину зовнішніх кордонів нелегальними іммігрантами та особами, які шукають притулку, число яких перевищило 1,82 млн, що в порівнянні з 2014 роком, перевищило показник у 6 разів [55, с. 16].

13.05.2015 р. питання про нелегальну міграцію стало предметом порядку денного Комісії Європейського Союзу, і в так званому посланні «Європейський порядок денний з міграції» [56] говориться, що новий і більш європейський підхід повинен бути прийнятий усіма інструментами політики, щоб об'єднати всіх учасників, включаючи інституції ЄС, міжнародні організації, суспільства, державні інституції на всіх рівнях і треті країни. Вони повинні спільно впроваджувати спільну європейську міграційну політику. Необхідно вжити

негайних, швидких і рішучих дій: порятунок життів на морі; боротьба зі злочинними мережами контрабандистів; реагування на численні потоки біженців в ЄС; розробка загальних підходів до забезпечення захисту нужденних переміщених осіб; використання інструментів ЄС для підтримки розвинених країн. Міграційна політика повинна бути спрямована на: виконання зобов'язань третіх країн щодо реадмісії своїх громадян; моніторинг виконання Директиви про повернення, посилення ролі і можливостей Frontex, а також посилення координації ЄС функцій берегової охорони.

Європейський Союз продовжував розробляти механізми регулювання міграційних потоків. 23.09.2020 р. Комісія ЄС оголосила про укладення нової угоди про міграцію та притулок. Ґрунтуючись на цілісній оцінці, Комісія запропонувала впровадити новий підхід, зосередивши увагу на ефективних процедурах і пошуку нового балансу між колективною відповідальністю та солідарністю [57]. Увага приділялася посиленню кордонів, розширенню співпраці з третіми країнами та реформуванню системи розподілу мігрантів між державами-членами.

Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на міграційні процеси в Європі, створивши нові виклики для урядів, громадських організацій та мігрантів. Більшість країн Європи запровадили жорсткі обмеження на перетин кордонів, що спричинило значне зниження кількості міжнародних переміщень. Це вплинуло як на трудову міграцію, так і на потоки біженців, які шукали захисту від конфліктів. Мігранти стали однією з найбільш вразливих груп під час пандемії. Багато хто зіткнувся з втратою роботи, обмеженим доступом до медичної допомоги та житловими труднощами. У тимчасових таборах для біженців створювалися небезпечні умови через перенаселення та недостатню медичну інфраструктуру. Пандемія також сприяла посиленню негативного ставлення до мігрантів у деяких країнах. Їх часто помилково звинувачували у поширенні вірусу, що призводило до соціального напруження.

Однак криза також стала поштовхом до розробки нових підходів у міграційній політиці. Країни ЄС почали більше уваги приділяти цифровим

технологіям для оформлення документів та залучення кваліфікованих трудових мігрантів. У постпандемічний період Європа стикається з необхідністю перегляду своєї міграційної політики, щоб забезпечити баланс між економічними потребами та захистом прав людини.

Значного прогресу досягнуто у співпраці ЄС та України в галузі міграції. Співпраця України з ЄС в області міграції в першу чергу направлена на реалізацію завдань України в області національної безпеки. Згідно з національним законодавством, міграційна політика є складовою національної безпеки: неповне договірно-правове оформлення, неналежне облаштування державного кордону України, нелегальна міграція становлять загрозу національним інтересам і національній безпеці України. Водночас, згідно з положеннями Угоди про асоціацію, регулювання співробітництва у сфері міграції можна розділити на 2 основні напрямки. По-перше, це питання, пов'язані із запобіганням і боротьбою з нелегальною міграцією, поліпшенням прикордонного контролю, наданням притулку і т. д., а по-друге, питання прямого регулювання пересування трудових мігрантів, а саме, деякі аспекти працевлаштування іноземців в Україні та українців в країнах ЄС [73].

Цифри за 2020 рік про кількість міжнародних мігрантів показують, що майже 87 млн світових мігрантів жили в Європі, їх кількість збільшилась майже на 16 % з 2015 року, коли близько 75 млн світових мігрантів проживали в регіоні. Приблизно половина з них (44 млн) народилися в Європі, але проживали в інших частинах регіону; ця чисельність збільшилася з 2015 р. з 38 мільйонів. У 2020 році населення неєвропейських мігрантів в Європі перевищило 40 млн. У 1990 році європейців, які жили за кордонами Європи, було приблизно однаково з кількістю неєвропейців, які жили в Європі. Але на відміну від зростання міграції до Європи, кількість європейців, які живуть за кордонами Європи, переважно скоротилася протягом останніх 30 років та тільки в останні роки повернулася до рівня 1990 р. У 2020 році близько 19 млн європейців жили за кордонами континенту та базувалися в основному в Азії і

Північній Америці. Також спостерігалось деяке поступове зростання чисельності європейських мігрантів в Азії та Океанії у 2010-2020 роках [38].

У 2021 році відзначилися загостренням міграційної ситуації на кордонах Польщі, Литви та Латвії з Білоруссю. Цей конфлікт був пов'язаний із геополітичними напруженнями та використанням мігрантів як інструменту тиску.

У Європі було найбільше число міжнародних мігрантів у порівнянні з 20 основними країнами або регіонами призначення міжнародних мігрантів. За останні 2 роки обсяг нелегальної імміграції в ЄС і число осіб, які шукають притулку, збільшилися безпрецедентними темпами. За останні 25 років Європа стала місцем призначення для 27 мільйонів міжнародних мігрантів, з яких 45% народилися в Європі, 25% - в Азії, близько 18% - в Африці і 13% - в Латинській Америці і Карибському басейні. Майже половина (47,6%) мігрантів в ЄС прибувають з країн ЄС, які проживають в містах, в порівнянні з приблизно двома п'ятими (38,5%) місцевих жителів, які не мають міграційного досвіду. Таким чином, багато жителів Кіпру, Угорщини, Ірландії, Люксембургу та Словаччини є громадянами інших держав – членів ЄС, а не тих, хто народився за межами ЄС-28. Лише 5 держав – членів ЄС - Франція, Німеччина, Італія, Іспанія та Великобританія – становлять 63% населення 28 країн-членів ЄС. Близько 4% населення Люксембургу –громадяни інших країн ЄС. В інших країнах, таких як Кіпр, Ліхтенштейн і Швейцарія, також більше 10 % населення є громадянами держав-членів ЄС [47, с. 56-57].

Станом на 1 січня 2022 року в ЄС проживало 23,8 млн громадян, які не входять до ЄС, що становить 5,3% від 447 млн жителів блоку з 27 країн. Три чверті з них проживають у Німеччині, Іспанії, Франції та Італії. Якщо включити людей з громадянством ЄС, то зараз у ньому проживає 38 млн людей, які народилися за межами ЄС, або 8,5% населення. Якщо додати громадян ЄС, які самі мігрують між різними країнами, частка всіх іноземних громадян, які проживають у блоці, зростає до 12,5%. Це менше, ніж у більшості країн з

високим рівнем доходу, таких як Швейцарія (30,2% іноземців), Австралія (29,2%), Ісландія (20,1%), Норвегія (16,1%) або Сполучені Штати (13,5%), [62].

В 2022 році Європа зіткнулася з однією з найбільших хвиль міграції після Другої світової війни. Мільйони українців були змушені виїхати в різні країни ЄС через повномасштабну агресію Росії. Це створило значне навантаження на соціальні системи приймаючих країн, але також продемонструвало солідарність ЄС у кризових ситуаціях.

Імміграція в ЄС різко прискорилося після початку війни в Україні, досягнувши історичного максимуму в 6,5 мільйонів у 2022 році, якщо врахувати всі приблизно 4 мільйони біженців з України. Чиста імміграція в 2023 році впала порівняно з 2022 роком, але залишилася значно вищою, ніж у роки до пандемії. Отже, навіть незважаючи на те, що рівень народжуваності продовжував падати, у 2022 році спостерігалось різке прискорення зростання населення ЄС до 0,6 відсотка, найвищого рівня за багато років. У випадку Європи, враховуючи складні демографічні перспективи, велика увага приділяється потенційній ролі, яку могли б відіграти мігранти в пом'якшенні наслідків швидкого старіння населення. І таким чином, сприяти вирішенню фіскальних проблем, пов'язаних з демографічними змінами. Досвід ЄС за останні кілька років показує, що імміграція дійсно може суттєво вплинути на темпи зростання населення [59].

Високий рівень імміграції з-за меж ЄС дозволив населенню ЄС зростати найшвидшими темпами за багато років у 2022 та 2023 роках, при цьому чиста міграція була достатньою, щоб компенсувати прискорену тенденцію до зниження рівня народжуваності (рис. 2.6). Зосередження на кількості, а не на потоках мігрантів, дозволяє збільшити розмір приросту населення працездатного віку.

Рис. 2.6. Зміни чисельності населення ЄС

Джерело: складено за даними Євростату [61]

Населення працездатного віку в ЄС скоротилося на 265 тис. осіб у 2021 році, а потім зросло на 838 тис. осіб у 2022 році. Останнє стало результатом скорочення майже на 2 мільйони національного працездатного населення, яке компенсувалося збільшенням кількості на 2,7 мільйона громадян працездатного віку, які не входять до ЄС. Таким чином, темпи зростання населення працездатного віку у 2022 році були на 0,6 % вищими, ніж прогнозувалося до пандемії, і все це завдяки громадянам країн, які не входять до ЄС [59].

У 2023 році приплив мігрантів зменшився, але залишався значно вищим за середні показники до пандемії. На основі статистичних даних [52] в ЄС у 2023 році мешкало 48,8 млн осіб, з них 27,3 млн осіб не є громадянами ЄС (6% від загального населення ЄС), 42,4 млн осіб народилися за межами ЄС (9% усіх жителів ЄС). Що стосується працевлаштування іммігрантів, у 2023 році на ринку праці ЄС із 196,8 млн осіб у віці від 20 до 64 років було зайнято 11,2 млн громадян інших країн, що складає 5,7% від загальної кількості. У 2022 році рівень зайнятості в ЄС серед населення працездатного віку (20-64 років) був вищим для громадян ЄС (76,2%), ніж для громадян, які не входять до ЄС (63,1%). «Основними працівниками» є багато громадян, які не є громадянами ЄС.

У 2022 році громадяни, які не входять до ЄС, були представлені в деяких конкретних секторах економіки (табл. 2.2), [52].

Таблиця 2.2

Працевлаштування іммігрантів ЄС за секторами економіки в 2022 році [52]

Сектор економіки	Працевлаштування осіб, які не є громадянами ЄС	Працевлаштування громадян ЄС
Розміщення та діяльність закладів громадського харчування	11,3%	4,2%
Адміністративна та допоміжна діяльність	7,6%	3,9%
Робота по дому	5,9%	0,7%
Будівництво	9,1%	6,6%

Країни ЄС є однією з основних цілей мігрантів. Також у зв'язку зі змінами, що відбуваються на світовому рівні, появою нових загроз у сфері міграції та нелегальної міграції, погіршенням соціально-економічної ситуації, загостренням політичних конфліктів, військових дій та економічної кризи в окремих державах, практично всі держави стикаються з цією проблемою здійснення організаційно-правового впливу на неконтрольований міграційний процес, що становить загрозу національній безпеці. Міграційна криза стала серйозним викликом безпеці країн-членів Євросоюзу, в першу чергу для Шенгенських домовленостей, стосовно відмови від контролю на внутрішніх кордонах Євросоюзу. Зростаючий міграційний тиск на зовнішні кордони Євросоюзу загрожував усім надбаням ЄС і вимагав прийняття країнами ЄС спільних політичних рішень для вирішення цього питання, враховуючи міграційне навантаження на окремі країни [53, с. 189].

Нелегальні іммігранти та особи, які шукають притулку, шукають захисту через конфлікти в Північній Африці та на Близькому Сході та відкритий військовий напад Росії на Україну у 2022 році. Наслідки цих подій будуть відчуватися до 2032 року, і це матиме серйозні геополітичні наслідки, а також безпекові та соціально-економічні наслідки для управління кордонами [54, с. 3].

Станом на 27 листопада 2023 року МОМ зафіксувала 264 000 нелегальних в'їздів до ЄС сушею чи морем, порівняно з майже 190 000 у 2022 році та 150 000 у 2021 році (що становить 6,6% міграційного потоку до Європи з інших частин світу за той самий період), [62].

В 2023 році як за розміром, так і за складом мігранти були неоднорідно розподілені по ЄС. У Центральній та Східній Європі (зокрема Німеччині) приблизно 4 млн українських біженців, які перебувають у програмі тимчасового захисту ЄС, являли собою найбільшу окрему групу іммігрантів. Для окремих країн ЄС мігранти з інших країн останнім часом відігравали більш важливу роль, наприклад, латиноамериканці та північноафриканці в Іспанії. Статистичні дані також показують велику неоднорідність між країнами ЄС як щодо частки населення, яке народилося за кордоном, у загальній кількості населення, так і щодо того, як це співвідношення змінилося у 2019-2022 роках. Зокрема, малі країни з відкритою економікою, такі як Люксембург, Мальта та Кіпр мають частки іноземних народжень, що становлять 30 % і більше, і також спостерігається значне зростання з 2019 року. Для ЄС у цілому частка осіб, які народилися за кордоном, становить близько 13 %, а частка іноземних громадян становить близько 9 % [59].

Як справедливо зазначає в.о. виконавчого директора FRONTEX Аїя Карная, міграційна криза і гібридна загроза вплинули на безпеку всіх європейців і змінили наше уявлення про управління кордонами і міграцією на роки вперед. Це актуалізує питання прогнозування ризиків від міграції до терористичних та гібридних загроз [54, с. 2].

Отже, міграція залишається складним викликом для Європи, оскільки вона впливає на економіку, соціальну стабільність і політичні відносини як всередині ЄС, так і за його межами. Водночас цей процес створює можливості для розширення культурного обміну та розвитку суспільств. Баланс між гуманітарними принципами, економічними потребами та безпекою залишається ключовим завданням для європейських лідерів у майбутньому.

2.3. Аналіз міграції населення України

Міграція є важливим суспільним явищем, яке суттєво впливає на соціально-економічний, демографічний і культурний розвиток України. Вона охоплює як внутрішні переміщення населення, так і міжнародну міграцію.

За останні тридцять років Україна пережила різні міграційні моделі, які можна розділити на чотири етапи [87]: 1) період після здобуття незалежності (1991-2004 рр.); 2) період інтеграції (2004-2013 рр.); 3) період окупації (2014-2021 рр.); 4) військовий період (24 лютого 2022 р. - по теперішній час)

1991-2004 рр. – цей етап відрізнявся значною внутрішньою міграцією, в основному з сільської місцевості до міст, а також виїздом значної кількості українців закордон, переважно до Росії та інших країн СНД. У цей період трудова міграція була високою, і велика кількість українських працівників шукала можливості працевлаштуватися в сусідніх країнах [87].

Аналіз руху населення з 2002 р. (див. рис. 2.7) показує, що спостерігалось значне зменшення кількості українців: 33791 у 2002 р., 24210 у 2003 році та 7615 у 2004 році.

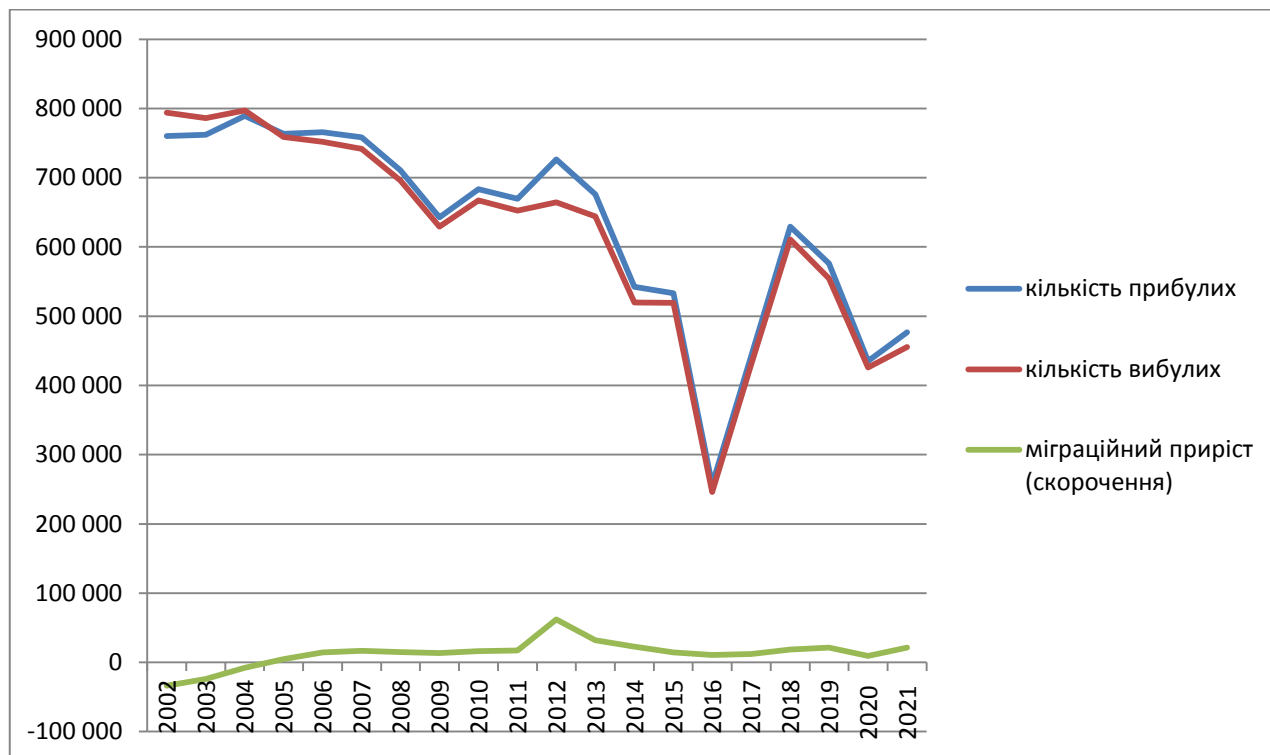

Рис. 2.7. Міграційний рух населення України у 2002-2021 рр.
Джерело: складено автором за даними [68].

Зменшення чисельності населення у 2002-2004 рр. було викликане переважно економічною нестабільністю та коливаннями добробуту населення. У цей період спостерігався значний відтік людського капіталу до європейських країн; у 2005-2011 роках рух населення спостерігався, але лише на рівні 14-17 тисяч осіб. У 2012 р. різниця між кількістю в'їжджаючих та виїжджаючих з України становила 61 844 особи; у 2013 році - 31 913 осіб; у 2014 році - 21 099 осіб. Максимальний темп приросту еміграції у 2012-2013 роках був пов'язаний з покращенням економічної ситуації. Однак, починаючи з 2015 року, цей показник поступово знижується. Це можна пояснити нестабільною політичною ситуацією, збройним конфліктом на сході України, невизначеною економічною ситуацією в країні (2015 р. – на 9250 мігрантів більше; 2016 р. – на 7846; 2017 р. – на 8 126). У 2018 і 2019 рр. міграційний приріст посилюється – 15 055 та 181222 особи [68].

2014–2021 роки – військові дії на сході України мали значний вплив на моделі внутрішньої міграції. Бойові дії призвели до появи великої кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО), і багато українців залишили зони війни у Донецькій та Луганській областях. Українці виїжджали до сусідніх країн, переважно до Польщі та інших країн ЄС. Трудова міграція продовжувала залишатися важливим чинником, оскільки все більше українців шукали можливості працевлаштуватися за кордоном [87].

Лібералізація візового режиму між Україною та ЄС у червні 2017 року, з одного боку, відсутність соціально-економічної стабільності, гідних умов праці та низька конкурентоспроможність внутрішнього ринку праці, освіти та наукових досліджень зумовлюють зростання зовнішньої міграції українського населення, зокрема, кількості трудових та освітніх мігрантів. Наприклад, у 2000 та 2010 роках Україна посідала п'яте та шосте місце відповідно у рейтингу країн за темпами зовнішньої міграції, а у 2017 році – восьме місце після Сирії та Пакистану [49].

Аналіз тенденцій міграції між державами свідчить про значне уповільнення у 2015-2017 рр. в порівнянні з попередніми роками і зростання у

2018 і 2019 роках. Ці процеси в основному відображають стан економічних процесів та динаміку добробуту громадян: початок військових дій у 2014 р. призвів до помітної активізації міграційного процесу, який до 2016 р. мав тенденцію до зниження з деякою стабілізацією. Однак економічні проблеми й економічна стагнація примусили активну частину населення шукати джерела заробітку в інших регіонах та за кордоном, що призвело до зростання темпів міграції [69].

2020 рік характеризувався зменшенням міграційного приросту до 7240 осіб, тоді як у 2021 р. міграційний приріст сягнув 19137 осіб; у 2020 році така тенденція була зумовлена міграційними обмеженнями, спричиненими епідемією COVID-19. Однак у 2021 р. міграційний приріст збільшився завдяки відкриттю кордонів та зняттю обмежень [65].

Згідно з офіційними даними, до вторгнення РФ в Україну (без врахування Криму, Севастополя та ОРДЛО) мешкало 41 130 432 осіб (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Чисельність населення по регіонах (за оцінкою) на 1 лютого 2022 року

Регіон	Наявне населення	Постійне населення
Україна	41130432	40960795
Вінницька	1507738	1500653
Волинська	1020770	1018042
Дніпропетровська	3093151	3089842
Донецька	4056405	4043520
Житомирська	1177564	1178333
Закарпатська	1243721	1240888
Запорізька	1636322	1635533
Івано-Франківська	1350565	1347839
Київська	1795542	1789763
Кіровоградська	902275	895860
Луганська	2101653	2097056
Львівська	2476113	2457743
Миколаївська	1090492	1089777
Одеська	2349749	2338689
Полтавська	1350564	1342726
Рівненська	1140902	1139842
Сумська	1034364	1032172
Тернопільська	1020953	1017702

Харківська	2596250	2580614
Херсонська	1000370	998938
Хмельницька	1227474	1224311
Черкаська	1159200	1155571
Чернівецька	889928	886863
Чернігівська	957665	949123
м. Київ	2950702	2909395

Джерело: складено за даними [68].

Чисельність населення працездатного віку в усіх вікових категоріях (раннього, молодшого та зрілого віку) становить 25 285 000 громадян України (дані опубліковані Кабінетом Міністрів України на основі електронного перепису населення 2020 року). За різними статистичними даними, приблизно 4,8 мільйона громадян України зайняті в державному секторі; станом на 1 січня 2022 року в Україні налічувалося 10 841 117 пенсіонерів. За оцінками експертів Світового банку, у 2020 році безробіття в Україні становило 2 309 935 осіб, або 9,1% населення працездатного віку [68].

Російсько-українська війна, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, дуже вплинула на міграційні процеси в Україні. Масштабні бойові дії та масштабні руйнування призвели до масового виїзду населення, мільйони українців покинули домівки в пошуках безпеки в інших регіонах України та закордоном. У цей період кількість біженців і шукачів притулку значно зросла, і українці шукали захисту в сусідніх країнах, таких як Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія, Молдова та інших державах-членах ЄС. Багато українців були змушені тікати через бойові дії, часто в більш безпечні райони в західних та центральних регіонах України. Уряд України та різні міжнародні організації працюють над виділенням гуманітарної допомоги та підтримки переміщеним особам, в тому числі надання притулку, продуктів харчування та медичної допомоги [87].

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну на початку 2022 року стало сигналом для ключових змін в світі. Дехто стверджує, що це ознаменувало раптовий кінець 30 років глобалізації та всієї міжнародної співпраці, яка зробила це можливим. Безпосередні наслідки для України та

Європи продовжують відчувати мільйони людей, тоді як глобальні наслідки – в рази більше, ніж наслідки війни, через глобальну продовольчу безпеку, енергетичну безпеку, міжнародне право, багатосторонність, військову стратегію та альянси.

Згідно з аналізом даних Міжнародної організації з міграції, приблизна кількість громадян, які мешкають за межами України станом на 24 лютого 2022 року, може становити щонайменше 2 мільйони осіб. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), станом на початок 2023 року з України виїхали 9567033 осіб. Тимчасові транскордонні переміщення – 3 793 403 особи [68].

Українські біженці сконцентровані в Німеччині та Польщі, причому станом на кінець 2023 року Німеччина отримала понад 1 мільйон, а Польща – близько 1 мільйона (згідно з даними Євростату щодо тимчасового захисту). До Чехії, Іспанії, Болгарії та Італії також прибуло понад 150 000 осіб [59].

У жовтні 2024 р., за оцінками УВКБ ООН [31], загальна кількість зареєстрованих українських військових мігрантів з різним статусом захисту, які перебувають за кордоном, становила 6 752 000 осіб. З них 6 191 800 осіб перебували в Європі, в тому числі 1,25 мільйона осіб – в Росії та Білорусі (добровільно або депортовані). За межами Європи, переважно в США та Канаді, проживає 475 600 осіб. Ця оцінка включає українців, які подали заявку на притулок як біженці, особи з тимчасовим захистом та іншими подібними статусами.

Дані Державної прикордонної служби, які збігаються з даними європейських прикордонних служб, показують менші цифри: на кінець 2023 року з початку війни з України виїхало 22,9 мільйона осіб, а в'їхало 20,1 мільйона осіб [32].

За даними Євростату, на кінець липня 2024 р. тимчасовий захист в Євросоюзі отримали 4,1 мільйона українців перебували під тимчасовим захистом в ЄС, більшість з них – у Німеччині та Польщі. Майже половина з них – жінки, третина – діти і менше чверті – чоловіки [34].

Однак з травня 2024 року, коли почали вимикати електроенергію через ворожі обстріли, і набув чинності новий закон про мобілізацію, кількість виїздів значно зросла, а кількість приїздів зменшилася. У травні, наприклад, було майже на 150000 більше виїздів, ніж приїздів. А в червні кількість виїздів зросла майже на 200000, а в липні та серпні 2024 р. кількість виїздів перевищила 1,7 мільйона. Це найбільший показник з березня 2022 р., коли за один місяць з України емігрували більше 2 мільйонів людей. Водночас, за останні два літа в Україну повернулося понад 1,7 мільйона осіб. Причому їхня кількість була дещо більшою, ніж тих, хто виїхав. Частково це може бути пов'язано з сезоном відпусток, а частково з тим, що українці подорожували активніше, ніж у попередні воєнні літа. За даними Податкової служби, загалом з січня по серпень 2024 р. кількість людей, які виїхали з України, перевищила кількість людей, які в'їхали в країну, приблизно на 300000 осіб. Це збігається з даними Національного банку, який у своєму серпневому Інфляційному звіті прогнозував, що у 2024-2025 роках Україну покинуть приблизно 400 000 і 300 000 осіб відповідно. Цей прогноз був переглянутий у бік збільшення після масованих обстрілів РФ енергетичного сектору України навесні 2024 р. [33].

Внутрішня міграція, тобто переміщення в межах кордонів окремих держав, є не менш важливою для економічного та соціального розвитку, ніж переміщення між державами. Хоча внутрішня міграція не впливає на чисельність і склад населення країни в цілому, вона спричиняє зміни в місці проживання, статево-віковій структурі мешканців певного регіону, є результатом і важливим чинником регіональних відмінностей і безпосередньо пов'язана з процесами індустріалізації, урбанізації та депопуляції сільських територій. Внутрішня міграція значно перевищує міжнародну міграцію. За оцінками ООН, щонайменше 12% населення світу є внутрішніми мігрантами, тобто людьми, які проживають у власній країні, а не в регіоні свого народження, порівняно з трохи більше ніж 3% міжнародних мігрантів [63, с. 2]. Внутрішня міграція, як правило, відбувається з тих самих причин, що й міжнародна міграція, зі схожими мотивами покращення умов життя та праці, а

отже, переважно з депресивних регіонів у регіони, що динамічно розвиваються, а також із сільської місцевості в міста та промислові центри.

В Україні внутрішня міграція часто обумовлена економічними, соціальними та екологічними факторами. Найбільш активним напрямком є переїзд із сільської місцевості до міст у пошуках кращих умов праці та вищого рівня життя. Крім того, через військові дії на сході України, мільйони людей стали внутрішньо переміщеними особами, шукаючи безпеки у центральних та західних регіонах.

Повномасштабна російсько-українська війна, яка розпочалася 24 лютого 2022 року віроломним нападом Російської Федерації на Україну, призвела до небаченого з часів Другої світової війни явища – масової міграції українського населення та появи невідомого раніше феномену в українському суспільстві – мільйонів вимушених мігрантів, внутрішньо переміщених осіб (ВПО), біженців, переселенців, шукачів притулку та мігрантів [65].

Одним з найбільших викликів, спричинених повномасштабним вторгненням, є міграційна криза. Дійсно, Кремль призвів до різкого погіршення ситуації з людським капіталом в Україні. Лише за офіційною статистикою, понад 4,5 мільйона людей в нашій країні мають статус внутрішньо переміщених осіб. У жовтні 2022 року російські війська потужно обстріляли Запорізьку область. Майже чверть поїздок, які тривали довше п'яти днів за період дослідження (чотири місяці), відбулися лише протягом одного тижня, з 6 по 12 жовтня 2022 року. Це майже 60000 поїздок. У Нікопольському районі спостерігається найбільше від'ємне сальдо міграції (-52%) у всій Дніпропетровській області. Різниця між довгостроковими виїздами та довгостроковими прибуттями становить понад 19000 поїздок. А це відповідає щонайменше 7-8% населення району, навіть за найскромнішими підрахунками. Найбільш «привабливими» регіонами для прибуття були Закарпатська, Львівська, Волинська та Чернівецька області. Ймовірно, це було пов'язано з їхньою віддаленістю від районів бойових дій та прикордонним

розташуванням, що могло сприйматися як проміжні населені пункти у разі посилення обстрілів або погіршення енергетичної ситуації [64].

Населення тимчасово окупованих територій (ТОТ) може сягати 1,5 млн. осіб. За даними Міністерства оборони України, в країні мобілізовано більше 1 мільйона осіб [68].

Ці дані показують, що більше 20 мільйонів громадян України з різних причин залишили своє постійне місце проживання або знаходяться на тимчасово окупованих територіях. «Більшість насильно виселених, мобілізованих або мешканців ТОТ – це працездатні громадяни, які втратили довоєнну роботу» [65].

За різними джерелами, через війну втратили місце роботи 5-15 мільйонів працездатних громадян України [68].

За прогнозами Ради Євросоюзу, населення України в результаті міграції може скоротитися на 24-33% в залежності від тривалості воєнних дій і нестабільної роботи інфраструктури. Понад 7,9 мільйонів українців виїхали за кордон через війну. Цю інформацію можна переглянути на веб-сайті Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. Ще 5,9 млн. осіб є внутрішньо переміщеними особами. Змінюється гендерна та вікова структура населення, зокрема зменшується частка молоді у віці до 20 років та жінок працездатного віку [65].

Згідно з прогнозами МВФ, включеними до звіту World Economic Outlook, воєнні мігранти почнуть повертатися в Україну, і в найближчі роки населення України збільшиться. За даними МВФ, наявне населення України у 2021 році становило 41,0 млн осіб. У 2022 році воно скоротилося до 34,5 млн осіб, у 2023 році – до 34,0 млн осіб [70]. Міжнародний валютний фонд зробив прогнози щодо чисельності населення України (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Прогноз МВФ щодо чисельності населення України [70]

Рік	Чисельність населення України, млн. осіб
-----	---

2024	33,4
2025	33,0
2026	34,2
2027	34,5
2028	34,5

Джерело: [70]

Отже, процес повернення біженців в Україну буде повільним. Біженці можуть почати своє повернення тільки в 2026 році.

Висновки до розділу 2

У даному розділі розглядається взаємозв'язок між міграцією і процесами глобалізації в світовій економіці. В умовах глобалізації міграційні процеси у світі набули величезних масштабів, що призводить до перерозподілу населення між регіонами та зміни структурних характеристик населення країн та регіонів. Після Covid розвинені країни стикалися з безробіттям, і в той же час не було кому заповнити велику кількість вакансій. Розвинені країни не знизили темпи економічного розвитку, тому офіційно почали запрошувати мігрантів у свої країни.

Проаналізовано останні тенденції міграції в ЄС та їх макроекономічні наслідки, спираючись на велику кількість джерел. На тлі складної демографічної перспективи високий рівень імміграції в ЄС дозволив населенню ЄС зростати найшвидшими темпами за багато років саме у 2022 та 2023 роках. Імміграція також допомогла задовольнити безпрецедентно високий попит на робочу силу в Європі протягом 2022–2023 рр., коли майже дві третини робочих місць у ЄС, створених між 2019 та 2023 роками, були зайняті громадянами країн, які не входять до ЄС. У той же час рівень безробіття серед громадян ЄС залишався на історично низькому рівні, що свідчить про те, що іммігранти до певної міри допомогли зменшити брак робочої сили. Здається, що українці були поглинені роботою набагато швидше, ніж попередні хвилі біженців у багатьох країнах, що відображає не лише жорсткі умови ринку праці, але й той факт, що

схема тимчасового захисту дозволяє українським біженцям шукати роботу майже негайно.

Стан міграційних процесів в Україні багато в чому залежить від коливань рівня життя населення та інтенсивності збройних конфліктів на території нашої країни. Представлені дані про міждержавну міграцію з 2002 по 2024 рік. Було встановлено, що до пандемії 2020 року активно відбувалася трудова міграція, а більшість країн (в основному Європа) створювали умови для залучення працівників з України. З початком пандемії ситуація радикально змінилася. Крім пандемії, на міграційний процес сильно вплинули військові дії.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

3.1. Роль технологій та інновацій у здійсненні міграційних процесів

Технології та інновації відіграють ключову роль у трансформації міграційних процесів у сучасному світі. Вони забезпечують більш ефективне управління міграційними потоками, спрощують доступ до послуг для мігрантів і сприяють інтеграції в нові спільноти.

Сучасні інформаційні системи, зокрема бази даних та платформи для управління міграцією, дозволяють швидше обробляти заявки, відстежувати переміщення людей і аналізувати міграційні потоки. Наприклад, електронні візи, системи біометричної ідентифікації та автоматизовані митні контролю значно спрощують перетин кордонів.

Система електронних віз – один із найяскравіших прикладів впливу технологій. Електронні візи (e-visa) значно полегшують процес перетину кордонів, роблячи його швидшим, зручнішим та доступнішим. Основні переваги електронних віз:

1) простота оформлення - замість особистого візиту до посольства чи консульства, тепер достатньо заповнити анкету онлайн, завантажити необхідні документи та сплатити збір;

2) економія часу – зменшується час очікування у чергах, а також прискорюється розгляд заявки завдяки автоматизованим системам;

3) доступність - подати заявку можна з будь-якої точки світу, маючи доступ до інтернету;

4) прозорість процесу – заявники можуть легко відстежувати статус своєї заявки в онлайн-режимі.

Електронні візи є особливо корисними для туристів, бізнесменів і мандрівників, які часто перетинають кордони. Ця система не лише спрощує бюрократичні процедури, а й сприяє розвитку туризму та міжнародних відносин. Впровадження електронних віз – це ще один крок до глобальної цифровізації та створення світу без зайвих бар'єрів. Країни, які активно впроваджують цю технологію, отримують позитивний ефект для економіки та міжнародного іміджу. Електронна віза – це майбутнє, яке вже сьогодні робить подорожі зручнішими та приємнішими.

Завдяки розвитку технологій та доступу до інформації, цифровізація змінила міграційні процеси та відкрила їм нові можливості та виклики. Цифрові технології дозволяють долати фізичні бар'єри для міграції, збільшувати потік інформації про країни та можливості для мігрантів, а також покращувати комунікації між мігрантами та їх сім'ями [71].

Цифровізація – це процес переходу до цифрового бізнесу, який використовує цифрові технології для зміни бізнес-моделей та надання нових можливостей для отримання прибутку та збільшення вартості [75].

В цілому такі типи цифрових технологій можуть бути використані в міграційних процесах [72, с. 1827]:

1) онлайн-сервіси обробки документів: цифрові технології дають мігрантам оформляти документи для в'їзду та проживання в інших країнах;

2) соціальні мережі і месенджери, такі як Facebook, WhatsApp та Viber стали поширеними засобами комунікації для мігрантів. За допомогою цих технологій можна зв'язатися з родиною та друзями, знайти інформацію про місцеві закони та правила поведінки, а ще знаходити роботу й інші послуги;

3) Інтернет-ресурси для пошуку роботи (наприклад, LinkedIn є відомим ресурсом для пошуку роботи в багатьох країнах світу);

4) електронна система ідентифікації (багато країн використовують електронні системи ідентифікації, які дозволяють мігрантам здійснювати онлайн-транзакції).

Особливості застосування окремих цифрових технологій наведені в таблиці 3.1 [74, с. 37].

Таблиця 3.1

Особливості застосування окремих цифрових технологій
у процесах міжнародної міграції

Вид цифрових технологій	Зміст
Онлайн-системи для підтримки процесів подачі заявок на дозвіл на проживання та громадянство	Такі системи здебільшого використовуються для того, щоб дозволити заявникам записатися на прийом онлайн до відповідних органів. Майже половина країн-членів ЄС і Грузія пропонують складніші цифрові послуги, такі як подача онлайн-заявок і дистанційне відстеження прогресу. Загалом більше країн використовують цифрові системи для керування заявками на дозвіл на проживання, ніж заявки на громадянство
Технологія блокчейн	Використовується для управління міграцією, щоб забезпечити безпечний обмін дуже конфіденційною інформацією, підключити різні служби та системи, а також покращити інформаційні потоки між різними органами, залученими до управління міграцією
Штучний інтелект	Використовують для ідентифікації та оцінки мови; для виявлення підроблених документів, що посвідчують особу; для ведення справ; і для взаємодії з клієнтами; для чат-ботів, прогнозування міграції та відстеження шахрайства з документами
Онлайн-портали для мігрантів	Онлайн-портали для трудових мігрантів, вимушено переміщених осіб і приймаючих громад застосовуються, щоб покращити їхні шанси знайти кращу роботу, розвиваючи їхні навички за допомогою онлайн-тренінгів і підключаючи їх до можливостей працевлаштування

Однак цифровізація також створює нові проблеми, такі як зростання нелегальної міграції та ризиків для кібербезпеки.

Мобільні додатки та онлайн-платформи надають доступ до важливої інформації: правових консультацій, вакансій, житла чи навчальних програм. Вони також допомагають мігрантам підтримувати зв'язок із рідними або знайти соціальну підтримку в країнах перебування. Найбільш розповсюджені інноваційні додатки – «Консультант» (доступ до кваліфікованих юридичних консультацій), «Babel» (додаток-помічник для вивчення іноземних мов), «Immigration Advocates Network» (можливість отримувати правові консультації, стежити за оновленнями міграційного законодавства, брати участь у місцевих

тренінгах та вебінарах), «Health Insurance» (допомога в отриманні короткострокового медичного страхування «Медична допомога біженцям» (RMA)) та інші.

Штучний інтелект допомагає аналізувати великий обсяг даних для прогнозування міграційних криз, виявлення ризиків незаконної міграції чи розробки політик, що сприяють ефективній інтеграції. Наприклад, моделі ШІ можуть визначати регіони, найбільш вразливі до кліматичних змін, які можуть стати причиною міграції.

Потужний процес глобалізації, що охоплює всі аспекти життя у світі, є каталізатором, який вплине на усвідомлення необхідності використання штучного інтелекту в урбанізації. Перехід до інформаційно-технологічного суспільства, поява нових технологій в епоху глобалізації, постійні виклики сучасної цивілізації вимагають фундаментальної модернізації у всіх сферах життя, особливо в управлінні, кожен аспект якого обумовлює проникнення в проблеми життєдіяльності громадян, вивчення особливостей внутрішньої міграції в країні. На наш погляд, однією з істотних рис сучасності можна вважати впровадження штучного інтелекту в усі сфери суспільного життя і напрями соціально-економічного розвитку, тому система штучного інтелекту може стати основним механізмом в модернізації управління міграцією [78].

Соціальні мережі стають платформою для обміну досвідом та інформацією серед мігрантів. Вони також є джерелом інформації про можливості, ризики та умови життя в інших країнах.

Інновації у гуманітарній сфері підтримують мігрантів у кризових ситуаціях, відкривають нові можливості для вирішення соціальних, освітніх, культурних та екологічних викликів, наприклад, дрони для доставки гуманітарної допомоги, мобільні медичні пункти чи портативні системи очищення води. Завдяки технологічним проривам, міждисциплінарним дослідженням і цифровій трансформації гуманітарні науки набувають нового значення. У сфері освіти інтерактивні навчальні матеріали революціонізують підхід до навчання. Віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR)

дозволяють занурюватися у потрібний матеріал у новий спосіб, що робить процес пізнання більш інтерактивним та доступним. Нові форми соціальної взаємодії, такі як краудфандинг, краудсорсинг або інклюзивні громадські проекти, дозволяють залучати широку аудиторію до розв'язання важливих питань. Ці підходи сприяють підвищенню громадської свідомості та відповідальності. Інноваційні підходи у психології, такі як використання VR для терапії, мобільні додатки для психічного здоров'я або біоетичні дослідження, сприяють покращенню якості життя мігрантів.

Попри значні переваги, використання технологій у міграційних процесах супроводжується викликами. Це питання конфіденційності, етичних аспектів використання даних, доступу до технологій для вразливих груп та кібербезпеки.

Зростання використання цифрових технологій викликає особливі проблеми з дотриманням основних прав, особливо в тому, що стосується захисту персональних даних. Усі держави-члени ЄС повинні дотримуватися Загального регламенту захисту даних (GDPR) та Хартії основних прав Європейського Союзу. Деякі держави-члени ЄС повідомили, що провели оцінку впливу на захист даних (DPIA) для забезпечення дотримання принципів захисту даних [76].

Нові технології представляють нову потенційну загрозу. Необхідний новий комплексний підхід до безпеки: стратегія регулювання вимушеної модернізаційної міграції; міграція в хмару – загрози і можливості кібербезпеки, Інтернет речей, розробка і впровадження національних стандартів і технічних регламентів надання допомоги жертвам міграційних процесів. Ми знаходимося на початку найшвидшої урбанізації людства, буму нанотехнологій, кіборгізації нейроінтерфейсів, симбіозу біологічного та цифрового інтелекту. Європейський союз пройде через процес автоматизації робочих місць раніше, в контексті переваг сучасних технологій. Але проблема безробіття в майбутньому становить повну загрозу для ринку праці, мігранти з усього світу, в першу чергу з Європи та Азії перетнуть кордони нашої країни [77].

Загалом, інтеграція технологій у міграційні процеси сприяє їх ефективності, прозорості та гуманності. Майбутнє цього напрямку залежить від гармонійного поєднання інновацій з етичними та правовими принципами.

3.2. Удосконалення міжнародних механізмів регулювання міграції

Міграція є одним із ключових викликів сучасного світу, що впливає на всі аспекти глобального розвитку: економічного, соціального, політичного та гуманітарного.

Ефективне регулювання міграційних процесів вимагає консолідації зусиль на міжнародному рівні та вдосконалення механізмів співпраці між країнами.

Розглянемо основні напрями вдосконалення міжнародних механізмів регулювання міграції.

1. Гармонізація міграційної політики. Необхідно розробити спільні стандарти для управління міграцією, зокрема щодо процедур надання притулку, інтеграції мігрантів та захисту їхніх прав.

Через фундаментальні зміни в міграційній ситуації, викликані повномасштабним вторгненням Російської Федерації, виникла необхідність в оновленні Стратегії державної міграційної політики таким чином, щоб вона відповідала новим викликам. Нова стратегія повинна бути узгоджена з іншими ключовими сферами державної політики, такими як економіка, регіональна політика, зайнятість, соціальне забезпечення, освіта та зовнішня політика. Це підхід, який охоплює різні сфери та підкреслює складність формування нових міграційних стратегій. Основними цілями нової стратегії є сприяння поверненню українців, які виїхали за кордон; залучення іноземних працівників для підтримки економіки і створення умов для інтеграції мігрантів у нові громади. Пріоритетом має стати збереження і розвиток людського потенціалу в Україні. Не слід залучати іноземних працівників, не використавши на повну внутрішні ресурси. Стратегія також включає заходи по боротьбі з нелегальною

міграцією, запобіганню незадекларованій праці і захисту українських працівників від конкуренції з іноземцями на ринку праці. Необхідно створити такі умови, щоб в Україну хотіли їхати [79].

2. Посилення регіонального співробітництва. Важливим кроком є створення регіональних платформ для обміну інформацією та досвідом, що сприятиме ефективнішому управлінню міграційними потоками.

Міністерство закордонних справ України та Міжнародна організація з міграції підписали Угоду про співробітництво в квітні 2024 року. Документ розширює сферу співпраці, особливо у сферах відновлення інфраструктури в Україні, захисту персональних даних, кібербезпеки та діджиталізації систем міграційного та прикордонного контролю. Угода також передбачає зміцнення співпраці з метою встановлення тісних контактів із закордонними осередками українців, залучення допомоги для розвитку, реконструкції та відновлення економіки України, а також створення належних умов для повернення громадян України з-закордону та їх реінтеграції. Серед іншого, документ сприятиме підвищенню ефективності міграційного та прикордонного контролю, включаючи навчання персоналу, розробку стандартних операційних процедур, посилення систем управління персоналом. Певні положення угоди спрямовані на те, щоб допомогти українській стороні вдосконалити політику, правові, адміністративні та нормативні акти з таких питань, як міграція, громадянство, надання притулку, інтегроване управління кордонами, реадмісія, торгівля людьми і незаконне ввезення мігрантів, а також візові питання [80].

Міжнародне співробітництво в галузі міграції є взаємовигідним і таким, що сприяє прогресивним змінам в глобальному масштабі. Воно дозволяє поєднувати потреби цільової країни в робочій силі з пропозицією країни-донора, збалансувати демографічний розвиток в глобальному масштабі, розробити взаємовигідну політику інтеграції і повернення мігрантів з цільової країни в країну походження і домогтися максимального ефекту від використання грошових переказів мігрантів на батьківщину. А ще міжнародне співробітництво може сприяти співпраці з метою розвитку країн, що

розвиваються, та подолання бідності, залучення прямих іноземних інвестицій та усунення бар'єрів у міжнародній торгівлі. Взаємодія держав у сфері міграції підвищує ефективність боротьби з нелегальною міграцією, зокрема з торгівлею людьми [82, с. 110].

3. Розвиток системи раннього попередження криз. Інтеграція технологій та аналітики допоможе вчасно реагувати на міграційні кризи, спричинені конфліктами, зміною клімату чи економічними проблемами.

Створення системи раннього попередження про кризові процеси в економіці, заснованої на моніторингу, прогнозуванні і розпізнаванні негативних тенденцій дозволить визначати пріоритетні напрямки економічного розвитку, моделювати ситуацію і готувати фахівців для підвищення ефективності державної політики в області міграції. Для створення ефективної міграційної політики законодавці повинні посилатися на точну та достовірну міграційну статистику, наукові дослідження і враховувати поточний стан міграційних потоків [81].

4. Підтримка сталого розвитку в країнах походження мігрантів. Інвестиції в розвиток інфраструктури, освіти та економіки сприятимуть зменшенню вимушеної міграції та покращенню умов життя у країнах-донорах мігрантів.

У порядку денному в області сталого розвитку на період до 2030 р. визнається, що «міграція є потужним двигуном сталого розвитку мігрантів і їхніх громад. Відповідно до свого стратегічного підходу МОМ прагне оптимізувати вигоди від трудової міграції як для країн походження і країн призначення, так і для самих мігрантів. Мігранти – найбільші інвестори в економіку України. Українська діаспора в більш ніж 100 країнах володіє значним фінансовим і соціальним капіталом, який може бути використаний для сприяння сталому розвитку України. Крім фінансових ресурсів, українська діаспора та мігранти можуть зробити свій вклад, передаючи знання і навички для розвитку в різних областях, особливо в охороні здоров'я, освіті і т.д.» Збалансоване регулювання цього питання дозволяє іноземним працівникам виконувати важливі функції в країні, заповнювати дефіцит робочої сили і

просувати інновації [84]. В Україні МОМ підтримує уряд у використанні потенціалу розвитку міграції шляхом заохочення підприємництва серед мігрантів і розширення можливостей працевлаштування, а також заохочення участі діаспори в розвитку країни за допомогою інвестицій у вигляді грошових переказів.

Пріоритетними заходами держави має стати поліпшення соціально-економічної ситуації в країні, вжиття можливих заходів стосовно заохочення отримання саме вітчизняної освіти з подальшим працевлаштуванням на вітчизняному ринку праці.

Щоб запобігти майбутній економічній кризі в Україні, Уряд може розглянути можливість реалізації наступних рекомендацій, заснованих на міграційній політиці:

- заохочення імміграції кваліфікованих працівників;
- розвиток внутрішньої робочої сили;
- покращення соціальних послуг;
- стимулювання зростання населення;
- усунення політичної нестабільності [87].

5. Міжнародна солідарність і розподіл відповідальності. Забезпечення справедливого розподілу навантаження між країнами щодо прийому та підтримки мігрантів є ключовим елементом для стабільності глобальної системи регулювання.

Солідарність в ЄС передбачає взаємну довіру і справедливий розподіл відповідальності між державами-членами. Це вимагає обміну інформацією, оцінки міграційної політики на національному рівні з позиції інтересів Євросоюзу в цілому, а також надання фінансової та організаційної підтримки країнам, що зазнають найбільшого імміграційного тиску. Співпраця з третіми країнами, розвиток систем управління міграцією та юридична підтримка в країнах походження та транзиту мігрантів також є елементами солідарності [82, с. 136]. Євросоюз очікує від партнерів спільних зусиль стосовно запобігання нелегальній міграції, але замість цього пропонує співробітництво в галузі

трудової міграції, засноване в основному на циклічних, тобто тимчасових, але повторюваних поїздках.

Наслідки міграції, викликані недосконалістю розробленої міграційної політики, значні. Перш за все, приймаючим країнам необхідно більше інвестувати в розробку політики раціональної міграції, інтеграції та запобігання дискримінації. По-друге, співпраця в розробці міграційної політики на двосторонньому або регіональному рівні має бути обов'язковою. У цьому контексті країнам слід розглядати міграційну політику не тільки як інструмент подолання дефіциту на ринку праці, а й як інструмент глобального розвитку. З позитивної точки зору, міграція робить позитивний вплив на розвиток країни походження мігрантів. Сьогодні прийнято створювати тристоронній безпрограшний сценарій («win-win-win»), при якому міграційний процес робить позитивний вплив на країну походження, країну призначення і самих мігрантів. Позитивний вплив міграції полягає в тому, що мігранти, використовуючи права, надані в приймаючій країні, знаходять роботу, розвивають свої навички і заробляють гроші, частина з яких переводиться в країну походження, але для країни призначення це вигідно – працевлаштування мігрантів в непопулярних сферах [81].

Отже, успіх реформ залежить від активної участі всіх зацікавлених сторін: урядів, міжнародних організацій, громадянського суспільства та бізнесу.

Необхідна тісна співпраця з метою створення системи міграційного регулювання, яка буде гуманною, ефективною та орієнтованою на довгострокову перспективу. Основним завданням є перетворення викликів міграції на можливості для глобального розвитку.

Висновки до розділу 3

Міграційні процеси залежать від багатьох факторів, «особливо від економічних, соціальних, політичних і технологічних. Стрімкі зміни, розвиток нових технологій, таких як: штучний інтелект, машинне навчання, аналіз великих даних, Інтернет речі, а також поява нових викликів, що провокують хвилі міжнародної міграції, особливо повномасштабне вторгнення РФ, призводять до появи принципово нових форм управління та організації міжнародної міграції. Цифровізація сучасного світу значно полегшує доступ суспільства до товарів, послуг та інформації з усього світу. Крім того, завдяки Інтернету та іншим цифровим технологіям люди можуть приєднуватися та спілкуватися з іншими людьми з будь-якої країни світу, що значно збільшує можливості для міграції. Встановлено, що цифрові технології здійснюють значний вплив на міграційні процеси і створюють нові можливості й виклики для мігрантів».

Розглянуто сучасні тенденції у використанні цифрових технологій для організації процесів управління міжнародною міграцією. Були визначені найбільш актуальні цифрові можливості в галузі міжнародної міграції, особливості застосування окремих цифрових технологій.

Запропоновано основні напрями вдосконалення міжнародних механізмів регулювання міграції: 1) гармонізація міграційної політики; 2) посилення регіонального співробітництва; 3) розвиток системи раннього попередження міграційних криз; 4) підтримка сталого розвитку в країнах походження мігрантів; 5) міжнародна солідарність і розподіл відповідальності.

ВИСНОВКИ

Глобалізація — це процес інтеграції економік, суспільств і культур різних країн у світовий простір, який відбувається завдяки поширенню інформаційних технологій, транспорту, торгівлі та інвестицій.

Культурна глобалізація є складним і багатограним процесом, який має як позитивні, так і негативні наслідки. Вона дозволяє прискорити взаємодію між народами, збагачувати культурний досвід, але водночас може призвести до уніфікації та зникнення локальних культур. Важливо зберігати баланс між інтеграцією в глобальний простір та збереженням національної ідентичності, щоб культурне розмаїття світу продовжувало існувати та розвиватися.

Політична глобалізація має значний вплив на суверенітет національних держав. З одного боку, участь у міжнародних організаціях дозволяє державам вирішувати спільні глобальні проблеми, з іншого — обмежує їхнє право самостійно ухвалювати рішення у певних сферах. Глобальні політичні процеси сприяють розвитку демократичних інститутів у країнах світу, вимагаючи дотримання міжнародних стандартів у питаннях прав людини, свободи слова та соціальної справедливості.

Екологічна глобалізація є невід'ємною частиною сучасного світу. Вона вимагає від міжнародної спільноти співпраці та відповідальності перед майбутніми поколіннями. Виклики, що постають перед людством, значні, проте вони відкривають можливості для розвитку інновацій та покращення умов життя на планеті. Екологічна глобалізація може стати двигуном сталого розвитку, якщо країни зможуть об'єднати зусилля та поставити довкілля на перший план у своїх політичних та економічних рішеннях.

Глобалізація є важливим рушієм економічного зростання, сприяючи розвитку міжнародної торгівлі, передачі технологій і підвищенню зайнятості. Глобалізація допомагає знижувати бідність та безробіття шляхом залучення іноземного капіталу та інвестицій. Заходячи на нові ринки, компанії не лише створюють нові робочі місця, але й надають місцевому населенню можливості підвищити свій дохід та покращити якість життя. Незважаючи на ризики, вона

створює унікальні можливості для країн розвивати свою економіку та покращувати добробут населення.

Глобалізація також стимулює інновації та технологічний прогрес. Країни співпрацюють у вирішенні складних проблем, обмінюючись ідеями та досвідом. Це призводить до появи нових технологій, які можуть покращити умови життя населення. Наприклад, розвиток медицини та інформаційних технологій дозволяє швидше діагностувати та лікувати хвороби, зробивши медичну допомогу більш доступною для багатьох. Розумне регулювання та адаптація до викликів глобалізації допоможуть країнам максимально ефективно використовувати її переваги та досягати сталого економічного зростання.

Аналіз теоретичних підходів до трактування сутності міграційних процесів дозволяє розглядати сутність поняття «міграція» як переміщення людей між населеними пунктами, регіонами, країнами, обумовлене економічними, політичними, етнічними і релігійними факторами та пов'язане зі зміною місця проживання на різні терміни. Людей може здивувати те, що більшість міграцій є регулярними, безпечними і впорядкованими – регіонально орієнтованими і часто безпосередньо пов'язаними з роботою. Міграція – це проблема, на яку глибоко вплинули дезінформація та політизація.

Оцінка стану світової міграції дозволила охарактеризувати її динаміку. Так, за період з 1990 по 2020 рік кількість міжнародних мігрантів у всьому світі зросла приблизно на 83,4 %. Велика частина міжнародних міграційних потоків збільшується за рахунок трудової та сімейної міграції.

При оцінюванні стану міграційних процесів в Європі необхідно враховувати вплив пандемії COVID-19, яка створила нові виклики для урядів, громадських організацій та мігрантів. В 2022 році Європа зіткнулася з однією з найбільших хвиль міграції після Другої світової війни. За результатами оцінки стану міграційних процесів в Україні спостерігалось значне скорочення кількості населення України за період з 2002 по 2024 роки. З 2005 року по 2011 рік спостерігався міграційний приріст населення, на рівні 14-17 тис. осіб. Однак, починаючи з 2015 року, цей показник поступово знижується. Це можна

пояснити нестабільною політичною ситуацією, збройним конфліктом на сході України, невизначеною економічною ситуацією в країні та ін. Повномасштабна війна з 24 лютого 2022 року та масштабні руйнування призвели до масового виїзду населення, мільйони українців залишили своє житло в пошуках безпеки всередині країни та за кордоном.

Відповідно до прогнозу МВФ, що міститься у звіті World Economic Outlook, воєнні мігранти почнуть повертатися в Україну, і в найближчі роки населення України зросте.

Ключовими інституціональними інструментами вдосконалення міжнародних механізмів регулювання міграції є: гармонізація міграційної політики; посилення регіонального співробітництва; розвиток системи раннього попередження міграційних криз; підтримка сталого розвитку в країнах походження мігрантів; міжнародна солідарність і розподіл відповідальності.

Цифровізація трансформує підхід до «управління міграцією за різними сферами та складовими. Найбільш актуальні застосування цифрових технологій у цій сфері включають: цифрові технології перетину кордону; оцифрування процесу подання заяв; використання відеоконференцій для дистанційних співбесід; використання штучного інтелекту для полегшення процесу прийняття рішень; використання технології блокчейн; можливості мігрантів використовувати соціальні, фінансові та інші цифрові технології країни перебування та країни походження; віртуальна міграція. Пов'язані із цим виклики вимагають розробки підходів до захисту даних, перевірки їх автентичності та ін.» Ці процеси будуть і надалі вдосконалюватись та трансформуватись прискореними темпами. Прогресивна система управління міжнародною міграцією з використанням цифрових технологій значно покращить взаємодію між країною походження мігранта та країною проживання і дозволить мігрантам комфортно адаптуватися до нового середовища за допомогою цифрових інструментів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козуб В.О., Галуха Л. Ю., Луців Р. Аналіз взаємозв'язку між міграцією та процесами глобалізації у світовій економіці та суспільстві: прогноз тенденцій. URL:
<http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/33823/1/%d0%a1%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f.pdf>
2. Заволока Ю. М., М. В. Сідненко, А. В. Івко, Міграційні процеси у контексті глобалізації світової економіки. URL:
http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2020/78.pdf
3. Глобалізація. *Енциклопедія історії України*: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: Наукова думка, 2004. 688 с. URL :
<http://www.history.org.ua/?termin=Globalizaciya> (останній перегляд: 14.10.2024).
4. Зварич Р. Етимологія, теорія, концептуалізація та вимір глобалізації. *Журнал європейської економіки*. 2016. Грудень. С.407-423.
5. Манелюк Ю.М. Чубур Н.В. Феномен глобалізації у трактуванні наукових шкіл: історія та сучасність. *Науковий журнал «Політикус»*. 2023. Вип. 3. С. 115–119.
6. Webster N. Webster's third new international dictionary of the English language, unabridged / N. Webster, P. B. Gove. – Springfield, MA : MerriamWebster, 1981. 965 p.
7. Darling F. C. The westernization of Asia: A comparative political analysis / F. C. Darling. – Boston : G. K. Hall, 1979. 320 p.
8. Лукашевич В. М. Глобалізація: навч. посіб. Львів : Новий Світ, 2010. 440с.
9. Миценко І.М. Формування інноваційного механізму в умовах асиметричності глобального розвитку. *Управління економікою: теорія та практика*: Зб. наук. пр. — К.: ІЕП НАНУ, 2015. С. 80-100.

10. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин : колективна монографія / кол. авт. ; за ред. О.А. Довгаль, Н. А. Казакової. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 540с.
11. Дергачев В. А. Геоэкономический словарь-справочник. – Одесса: ИПРЭЭН НАНУ, 2004. 112 с.
12. Довгаль О. А., Довгаль Г. В. Деглобалізаційні тенденції у сучасній світовій торгівлі в умовах нестабільності. *Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. – Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2016. Вип. 5. С. 19–26.
13. Довгаль О. А., Довгаль Г. В. Глобальний інноваційний простір: передумови, специфіка й інструменти формування. *Проблеми економіки*. 2017. №1. С. 15–20.
14. Довгаль О. А. Глобалізація vs регіоналізм: дихотомія світового економічного розвитку / О. А. Довгаль, М. О. Лазарчук / Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації : колективна монографія / кол. авт.; за ред. проф. А. П. Голікова, проф. О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – С. 36-47.
15. Федун І. Л., Генералов О. В. Економічна глобалізація та формування міжнародних виробничих мереж. *Економіка і суспільство*. 2018. С.71-77. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/12.pdf
16. Lind M. Globalisation: why it went into retreat. 2022. URL : <https://engelsbergideas.com/essays/globalisation-why-it-went-into-retreat/>
17. The biggest issue. *The Mint Magazine*. 2021. URL : https://www.themintmagazine.com/the-biggest-issue/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwsoe5BhDiARIsAOXVoUucz90w5GxKG3L0mETunr3jBQiE2Uv_H9PG1rdcpfWilivpknVt6a4aAgvVEALw_wcB
18. Globalization: Concept, Cause, and Consequences. URL : <https://vistatec.com/globalization-concept-cause-and-consequences/>

19. Глобалізаційні процеси у світовій економіці: виклики та можливості для України : колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. О.О. Борзенко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2022. 264 с. URL : <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Globalizaciyni-procesy-u-svitoviy-economici.pdf>
  20. Литовченко І. В., Критський А. І. Особливості трансферу технологій в умовах глобалізації. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2023. № 2 (278). С. 66-71. URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/article/view/680/649> .
  21. Михаць С.О., Городиський Т.І. Вплив глобалізації на зміст освіти XXI століття як чинника економічного зростання. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 19. С. 18-21. URL: <http://global-national.in.ua/archive/19-2017/6.pdf>.
  22. Брич В. Я., Охота В. І. Міжнародна конкурентоспроможність країн в умовах глобалізації: моногр. – Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 212 с. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/33672/1/%D0%91%D1%80%D0%B8%D1%87-%D0%9E%D1%85%D0%BE%D1%82%D0%B0.pdf>
  23. Радзівська С., Ус І., Покришка Д. Глобальні домінанти розвитку Китаю. URL : <https://sg-sofia.com.ua/globalni-dominanti-rozvitku-kitaju>
  24. Бут-Гусаїм О. Г. Умови та вплив глобалізаційних перетворень на діяльність бізнес-структур. *Бізнес Інформ*. 2024. № 1. С. 29-45. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0001498085>.
- Aslam A., Eugster J., Ho G. et al. Globalization Helps Spread Knowledge and Technology Across Borders. *IMF Blog*. 09.04.2018. URL : <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2018/04/09/globalization-helpspread-knowledge-and-technology-across-borders>
- Республіка Індія: потуга, що зростає. Перспективи розвитку українсько-індійських відносин : аналіт. доп. / [О. Александров, Н. Гавриленко, А. Гриценко, О. Давимука, М. Замікула, В. Орлик та ін.] ; наук. ред.

- М. Шаламарчука. – Київ : НІСД, 2022. 88 с. URL : <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.10>
27. Лебединська О. С. Вплив факторів глобалізації на людський розвиток. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 2. С. 151 – 156. URL : http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2024/05/ujae_2024_r02_a25.pdf
28. Zubiashvili T. Globalization and migration processes. MIRDEC Conference Proceedings. 2017/07/04. P. 29-35. URL : https://www.researchgate.net/publication/321036735_GLOBALIZATION_AND_MIGRATION_PROCESSES
29. Organiściak-Krzykowska A., Sieciński K. Globalization Processes and Migration Mechanisms. *Olsztyn Economic Journal*. 2021. № 16(2). P.319-330. URL : <https://doi.org/10.31648/oj.8229>
30. Total number of international migrants at mid-year 2020. *Migration Data Portal*. URL : https://www.migrationdataportal.org/international-data?i=stock_abs_&t=2020 . Retrieved from (11.11.2024).
31. Ukraine Refugee Situation. *Operational Data Portal*. URL : <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
32. Гетман О. Як інші країни після воєн повертали своїх мігрантів і що робити Україні. *Економічна правда*. 2024. 2 трав. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/05/2/713185/>
33. Зануда А. Втеча від війни чи свідомий виїзд. Як змінилася міграція з України і якими будуть її наслідки. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c93px84133jo>
34. 4.1 million people under temporary protection in July. *Eurostat*. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240910-1>
35. World Economic Outlook. *International Monetary Fund*. URL : <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/04/16/world-economic-outlook-april-2024>

36. Раєвський Д. У світі небувалий сплеск міграції — і справа не лише в українцях. URL : <https://babel.ua/texts/94613-u-sviti-nebuvaliy-splesk-migraciji-i-sprava-ne-lishe-v-ukrajincyah-pandemiya-kovidu-dovela-shcho-zakriti-kordoni-shkodyat-ekonomici-a-shche-migranti-mozhut-omoloditi-naselennya-korotka-istoriya>
37. Дияк Ю., Белінська Г. Особливості процесів міжнародної міграції в умовах глобалізації світової економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-20>
38. World Migration Report 2024. URL : <https://worldmigrationreport.iom.int/msite/wmr-2024-interactive/>
39. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять. *Політичний менеджмент*. 2006. № 2. С. 127-139. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8810/11-Rovenchak.pdf?sequence=1>
40. Geist B. Sociologicky slovník. 1992. 580 p.
41. Драгунова Т. Просторовий аналіз міграційного процесу в м. Києві. *Статистика України*. 2004. №1. С. 72-79.
42. Collinson S. Europe and International Migration.— London; New York: Pinter Publishers, 1994. 210 p.
43. Макознак Є. Міжнародна класифікація категорій мігрантів. *Соціальні виміри суспільства*. Збірник наукових праць Інституту соціології НАН України. 2002. Вип. 5. 516 с.
44. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. КОМПАС. URL : <https://www.coe.int/uk/web/compass/migration>
45. Європейський комітет з питань міграції. URL : http://www.coe.int/t/dg3/migration/European_committee_on_Migration/default_en.asp
46. Глосарій з міграції. *Міжнародна організація з міграції*. URL : http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/serial_publications/Glossary_eng.pdf

47. Івашук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А. Міжнародні міграційні процеси: навчальний посібник. – Тернопіль. : ЗУНУ. 2022. 204 с.
48. Мульська О. П. Міграційні процеси і економічне зростання: теорія каузальності та практика ефективного управління: монографія. Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», Львів, 2022. 472 с. <https://ird.gov.ua/irdp/p20220004.pdf>
49. International migrants by country. URL : <https://www.pewresearch.org/global/interactives/international-migrants-by-country/>
50. Why Asian Immigrants Come to the U.S. and How They View Life Here. URL : <https://www.pewresearch.org/race-and-ethnicity/2024/10/09/why-asian-immigrants-come-to-the-u-s-and-how-they-view-life-here/>
51. What the data says about immigrants in the U.S. URL : <https://www.pewresearch.org/short-reads/2024/09/27/key-findings-about-us-immigrants/>
52. Statistics on migration to Europe. *European Commission*. 5 Nov. 2024. URL : https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_en
53. Мартянова Р.А. Досвід країн ЄС у сфері протидії нелегальній міграції: виклики та шляхи їх вирішення. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. С. 189-195. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.1/33>
54. Strategic Risk Analysis 2022. Warsaw, July 2022. 42 P. Frontex. DOI: 10.2819/618977.
55. Risk Analysis for 2016. Warsaw, March 2016. 72 P. Frontex. DOI: 10.2819/26690.
56. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions a European agenda an migration. URL:

- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1449677641016&uri=CELEX:52015DC0240>
57. Communication From the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a New Pact on migration and asylum. Brussels, 23.09.2020. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0609>
58. International Migration Outlook 2024. OECD Publishing, Paris. URL : https://www.oecd.org/en/publications/international-migration-outlook-2024_50b0353e-en
59. Francesca Caselli, Huidan Huidan Lin, Frederik G Toscani, Jiaxiong Yao. Migration into the EU: Stocktaking of Recent Developments and Macroeconomic Implications. *International Monetary Fund*. Vol. 2024: Issue 211. DOI: <https://doi.org/10.5089/9798400289552.001>
60. International Migration Outlook 2023. OECD Publishing, Paris. URL : https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2023_b0f40584-en
61. Population and population change statistics. *Eurostat*. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_and_population_change_statistics
62. Migration to the EU: facts, not perceptions. *United Nations*. URL : <https://unric.org/en/migration-to-the-eu-facts-not-perceptions/>
63. Внутрішня міграція та тимчасові переміщення в Україні в умовах політичних та соціально-економічних загроз. *Національний інститут стратегічних досліджень. Серія «Соціальна політика»*. 2015. № 17. URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2015-09/vnutrishnya_migratsia-45aa1.pdf
64. Савчук А. Російський терор і внутрішня міграція в Україні. *Укрінформ*. 26 бер. 2024. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3844831-rosijskij-teror-i-vnutrisna-migracia-v-ukraini.html>

- Токар В. М., Гбур З. В. Аналіз показників міграції населення: внутрішня та зовнішня. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 7. URL : <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-02-11>
66. Лібанова Е. М. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 2. С. 11-26. URL : Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2018_2_3
67. Фащевський М. І., Руденко Л. Г., Немченко М. П., Мисевич К. М. Міждержавні міграційні зв'язки України: основні тенденції та проблеми. *Український географічний журнал*. 2007. № 4. С. 33-38.
68. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
69. Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. – К., 2018. 396 с.
70. Білоус О. МВФ оцінив кількість населення України та погіршив прогноз до 2029 року. *РБК-Україна*. 23 жов. 2024. URL : <https://www.rbc.ua/rus/news/mvf-otsiniv-kilkist-naselennya-ukrayini-ta-1729662553.html>
71. Голота Н. П., Михайлов Р. І., Машталір М. О. Вплив цифровізації на міграційні процеси: правові аспекти. *Академічні візії*. 2023. № 17. URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/257>
72. Nedelcu M., Soysüren I. Precarious migrants, migration regimes and digital technologies: the empowerment-control nexus. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 2022. № 48 (8). С. 1821–1837.
73. Пищуліна О., Юрчишин В., Стецюк П., Міщенко М. Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн східного партнерства. Центр Разумкова, 2023. 265 с.
74. Вашай Ю. В., Дорошенко О. О. Застосування сучасних цифрових технологій та штучного інтелекту в міжнародних міграційних

- процесах. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2022. № 2 (98). С. 35-42. URL : <https://ep3.nuwm.edu.ua/24364/1/Ve984%20%281%29.pdf>
75. Gartner Glossary. URL: <https://www.gartner.com/en/informationtechnology/glossary/digitalization> (дата звернення: 01.12.2024).
76. The use of digitalisation and artificial intelligence in migration management emn-oecd inform. URL: <https://www.oecd.org/migration/mig/EMN-OECD-INFORM-FEB-2022-The-useof-Digitalisation-and-AI-in-Migration-Management.pdf> (дата звернення: 01.12.2024).
77. Мар'яненко Г. І. Кібербезпека майбутнього регулювання міграційних процесів в Україні та світі. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 9. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2018_9_6
78. Покатаєв П.С., Мерзляк А.В. Штучний інтелект у контексті глобалізації та модернізації управління урбанізаційними процесами. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. Вип. 35. С. 123-126. URL : <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2023/35-2023/23.pdf>
79. Необхідність нової Стратегії державної міграційної політики України: виклики та можливості повоєнного відновлення. *Interfax – Україна*. 30 сер. 2024. URL : <https://interfax.com.ua/news/press-release/1010510.html>
80. Міністерство закордонних справ України та Міжнародна організація з міграції підписали Угоду про співробітництво. *Міністерство закордонних справ України*. URL : <https://mfa.gov.ua/news/ministerstvo-zakordonnih-sprav-ukrayini-ta-mizhnarodna-organizaciya-z-migraciyi-pidpisali-ugodu-pro-spivrobotnictvo>
81. Фогел Х.Є. Аналіз міграції висококваліфікованих кадрів і міграційної політики України. URL : <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Analiz-migratsiyi-i-migratsijnoyi-polityky-Ukrayiny.pdf>

82. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. – К. : НІСД, 2018. 472 с.
83. Castles S. Migration and Development – Development and Migration: what comes first? URL :
<http://www.imi.ox.ac.uk/pdfs/S%20Castles%20Mig%20and%20Dev%20for%20SRC%20April%2008.pdf>
84. Міграція та сталий розвиток. *Міжнародна організація з міграції*. URL :
<https://ukraine.iom.int/uk/mihratsiya-ta-stalyy-rozvytok>
85. Техніко-економічний аналіз механізму інвестування коштів мігрантів і діаспори в Україну. *Міжнародна організація з міграції*. URL :
https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/migrant_and_diaspora_investment_in_ukraine_feasibility_study_ukr_0.pdf
86. Вахітова Г., Купе Т. Зв'язок між освітою та міграцією в Україні. *Міжнародна організація праці. Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи*. – Будапешт, 2013. 114 с.
87. Горбань С., Біленко О., Трубнік Т. Вплив міграційних процесів на економіку України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. URL :
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-26>
88. Бабець І.Г., Руда О.І. Вплив вимушеної міграції на соціальну безпеку регіонів України. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 1 (7). С. 38-46. URL :
<http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3006>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1

Вплив міграційних процесів на економічний розвиток країни

Позитивні аспекти	Негативні аспекти
Додатковий попит на внутрішньому споживчому ринку за рахунок міграційних доходів	Втрати людського фактора виробництва з можливістю інноватизації економічних процесів
Залучення міграційних доходів у формі активних інвестицій	Дефіцит робочих кадрів на ринках праці міграційно активних територій
Залучення міграційного капіталу (доходів, досвіду, знань) у реалізацію бізнес-проектів	Втрати демографічного потенціалу, низька народжуваність унаслідок міграції жінок фертильного віку, поширення практики народження за кордоном
Зниження рівня навантаження на ринки праці (нижчі безробіття, витрати на фонд оплати праці)	Низька конкуренція на ринках праці з демотивацією розвитку особистого потенціалу